

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ УКРАЇНИ
КАФЕДРА ТУРИЗМУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
за спеціальністю 242 Туризм,
освітньою програмою «Туристично-екскурсійне обслуговування»

на тему: **«ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КІННОГО
ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ»**

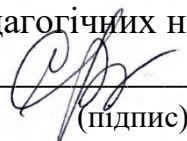
здобувачки вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Кравчук Анни Володимирівни

Науковий керівник: Попович С. І.
кандидат історичних наук, доцент

Рецензент: Антоненко В. С.
доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри готельно-
ресторанного і туристичного бізнесу
Київського університету культури

Рекомендовано до захисту на засіданні
кафедри (протокол № 11 від 05.05.2023 р.)

Завідувач кафедри: Бабушко С.Р.
доктор педагогічних наук, професор

(підпис)

Київ – 2023

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ. ANNOTATION.....	стор. 3
ВСТУП	4-6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КІННОГО ТУРИЗМУ.....	7-25
1.1. Сутність основних термінів і понять дослідження.....	7-16
1.2. Ступінь наукового опрацювання теми.....	16-20
1.3. Світовий досвід розвитку кінного туризму.....	20-25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ КІННОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	26-51
2.1. Аналіз ресурсного потенціалу вітчизняного кінного туризму.....	26-29
2.2. Основні етапи розвитку кінного туризму в Україні.....	29-34
2.3. Організація кінного туризму на сучасному етапі.....	35-51
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КІННОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	52-63
3.1. Сучасні проблеми та стратегічні напрями розвитку вітчизняного кінного туризму.....	52-57
3.2. Авторські пропозиції щодо створення інноваційних кінних турів.....	57-63
ВИСНОВКИ	64-66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ.....	67-69
ДОДАТКИ	70-79

АНОТАЦІЯ

Кравчук А. В. Проблеми та перспективи розвитку кінного туризму в Україні. – Рукопис.

Випускна кваліфікаційна робота за спеціальністю 242 Туризм, спеціалізації «Туристично – екскурсійне обслуговування». – Національний університет фізичного виховання і спорту України. Київ, 2023.

Випускну кваліфікаційну роботу присвячено висвітленню проблем функціонування та перспективного розвитку кінного туризму в Україні. Авторкою визначено сутність поняття «кінний туризм», з'ясовано особливості його організації та ступінь наукового опрацювання досліджуваної теми, висвітлено зарубіжний досвід розвитку кінного туризму. Проаналізовано етапи становлення вітчизняного кінного туризму, його ресурсний потенціал та сучасний стан. Окреслено проблеми та перспективи розвитку кінного туризму в Україні.

Ключові слова: туризм, кінний туризм, туристична інфраструктура, ресурсний потенціал, сучасний стан, проблеми, перспективи розвитку.

ANNOTATION.

Kravchuk A. V. Problems and prospects for the development of equestrian tourism in Ukraine. - Manuscript.

Graduation qualification work in the specialty 242 Tourism with the specialization "Tourist and Excursion Service". - National University of Physical Education and Sports of Ukraine. Kyiv. 2023.

The final qualification work is dedicated to highlighting the problems of functioning and prospective development of equestrian tourism in Ukraine. The author defined the essence of the concept of "equestrian tourism", clarified the peculiarities of its organization and the degree of scientific development of the researched topic, highlighted the foreign experience of the development of equestrian tourism. The stages of formation of domestic equestrian tourism, its resource potential and current state are analyzed. The problems and prospects for the development of equestrian tourism in Ukraine are outlined.

Key words: tourism, equestrian tourism, tourist infrastructure, resource potential, current state, problems, prospects for development.

ВСТУП

Актуальність теми. Туризм належить до тих сфер людської діяльності, що найрельєфніше віддзеркалює загальне політичне та соціально-економічне життя в країні та першим реагує на такі негативні явища, як природні катаклізми, соціальні проблеми, релігійні протистояння, світові пандемії, військові конфлікти та війни. На сьогодні вітчизняний туризм переживає надзвичайно складні часи, пов'язані з тривалою пандемією COVID-19 та повномасштабною російською військовою агресією.

Упродовж останніх десятиліть кінний туризм стає одним з найпопулярніших і найперспективніших у світі. Не є винятком у цьому контексті й український кінний туризм. Авторка має підстави стверджувати, що після перемоги України над російською воєнщиною, вітчизняний туризм, у тому числі й такий його важливий сегмент як кінний, матиме перспективи для динамічного розвитку.

Україна має значний ресурсний та інфраструктурний потенціал для розвитку кінного туризму - унікальні природні об'єкти, історико культурні пам'ятки, відповідну туристичну інфраструктуру, мережу транспортних комунікацій, численні кінні заводи, кінно-спортивні клуби, кінно-туристичні секції та ін. Разом з тим, авторка змушена констатувати, що його розвиток недостатньо досліджено та висвітлено в наукових публікаціях. Зважаючи на цю обставину, вона й обрала для своєї кваліфікаційної роботи важливу й актуальну тему: «Проблеми та перспективи розвитку кінного туризму в Україні».

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є вітчизняний кінний туризм.

Предметом дослідження є сучасний стан, проблеми та перспективи кінного туризму в Україні.

Метою кваліфікаційної роботи є всебічне дослідження сучасного стану, проблем і перспектив розвитку вітчизняного кінного туризму.

Для реалізації зазначеної мети авторка ставить перед собою наступні **завдання:**

- визначити теоретико-методологічні засади дослідження кінного туризму;
- розкрити сутність основних термінів і понять дослідження;
- висвітлити ступінь наукового опрацювання досліджуваної теми;
- дослідити світовий досвід розвитку кінного туризму;
- охарактеризувати ресурсний потенціал вітчизняного кінного туризму;
- визначити основні етапи розвитку кінного туризму в Україні;
- проаналізувати організацію кінного туризму на сучасному етапі;
- виявити сучасні проблеми й окреслити стратегічні напрями розвитку вітчизняного кінного туризму;
- розробити авторські пропозиції щодо створення інноваційних кінних турів.

Джерельна база дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи авторкою опрацьовано 61 джерело. Проблеми розвитку вітчизняного спортивно-оздоровчого туризму, в тому числі й кінного туризму висвітлювалися такими українськими вченими як Масляк П., Щур Ю., Дмитрук А., Гамкала М., Кифяк В. та ін.

Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку кінного туризму досліджено в наукових працях таких українських і зарубіжних вчених як Габчак Н., Гавриленко О., Галасюк С., Геращенко Н., Зінько Ю., Кляп М., Ковальчук Н., Литвинова М., Пригара О., Синя К., Соколова Г., Стецюк О., Хрустовська А., Чернявська В., Шандор Ф., Zanevska L., Lijewski T., Mikulowski V., Wyrzykowski J. та ін.

Значний масив інформації з досліджуваної проблематики авторкою опрацьовано з джерел мережі Інтернет [19-61]. Також було проаналізовано змістовий контент Інтернет-сторінок туристичних компаній, що займаються створенням і промоцією кінних турів.

У процесі написання кваліфікаційної роботи авторка послуговувалась такими **методами дослідження** як порівняння, аналіз, опис, синтез, індукція,

дедукція, а також статистичний, соціологічний, структурно-функціональний проблемно-орієнтовний, прогностичний, картографічний та ін.

Теоретичне значення кваліфікаційної роботи полягає у комплексному дослідженні теоретико-методологічних засад розвитку кінного туризму в світі та Україні.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає в тому, що її результати можуть сприяти активному пропагуванню, рекламуванню, популяризації та просуванню на ринок кінного туристично-екскурсійного продукту. Також вони можуть бути використаними в освітньому процесі зі здобувачами вищої освіти спеціальності 242 Туризм для викладання таких дисциплін як «Спеціалізовані види туризму», «Організація активного туризму» та ін., а також розроблення спеціального курсу «Кінний туризм».

Структурно кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КІННОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність основних термінів і понять дослідження

З метою визначення теоретико-методологічних засад дослідження кінного туризму авторка вважає за доцільне розкрити, передусім, сутність його основних термінів, понять і концепцій.

Туризм – це тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання із оздоровчою, пізнавальною, професійно-діловою чи іншою метою.

Тур – це комплекс туристичних послуг і товарів, представлений у вигляді програми, складеної з урахуванням індивідуальних побажань, у межах якої реалізується мета перебування людини поза постійним місцем проживання, і комплекс заходів щодо її реалізації на відповідному якісному рівні.

Турпакет – це комплекс послуг, що надаються в подорожі за індивідуальним або груповим варіантом, який пропонується на широкий продаж для споживачів і в який, окрім транспорту, входять розміщення, послуги гіда, харчування та інше обслуговування.

Основний комплекс послуг – це набір послуг, що складають програму обслуговування у рамках туру (транспортування, проживання, харчування, програмні послуги). Програмні послуги являють собою комплекс екскурсійних, розважальних, пізнавальних та інших послуг, що формуються у відповідності із цільовим призначенням туру.

Додаткові послуги – важливий компонент туру, що включає будь-які послуги, що можуть бути надані споживачеві за його бажанням і відповідно до його інтересів за додаткову плату. Додаткові послуги надаються у доповнення до основних. Додаткові послуги можуть бути запропоновані споживачу в момент придбання туру і будуть враховані у вартості туру, а можуть пропонуватися в ході туру і оплачуватися туристом самостійно. Разом з тим, широка пропозиція додаткових послуг у рамках одного туру дозволяє туристичному підприємству розробити стандартний тур більш індивідуальним

і, таким чином, більш повно задовольнити особисті потреби кожного із споживачів.

Туристичний регіон – це територія, що має в розпорядженні об'єкти туристичного інтересу та пропонує певний набір послуг, необхідних для задоволення потреб туристів.

Прямуючи до туристичної дестинації (мети своєї подорожі), туристи на деякий час (як правило, на декілька годин) можуть зупинитися в так званому транзитному регіоні (перш за все, в місці пересадки з одного транспортного засобу на інший). Його головна функція – надати туристам послуги підприємств ресторанного господарства. Проте, туристи можуть затримуватися тут і на декілька днів з метою огляду визначних пам'яток, якщо ця територія такі має в своєму розпорядженні і вони становлять певний інтерес для туристів. Туристичний маршрут – заздалегідь спланований шлях переміщення туристів географічними точками протягом певного періоду часу з метою одержання передбачених програмою обслуговування та додаткових туристично-екскурсійних послуг [9].

Кінний туризм – це подорож на конях за певним маршрутом, поєднання спортивних походів з відпочинком, це не тільки спілкування з туристами, а й взаємодія з навколишнім середовищем і з чудовою благородною твариною – конем.

Інфраструктура кінного туризму являє собою сукупність споруд, підприємств, спеціалізованих установ і закладів, що забезпечують транспортну доступність, організацію та надання послуг з кінного туризму і задовольняють потреби туристів в оздоровленні та відпочинку. Отже, інфраструктуру кінного туризму представлено транспортними шляхами, кінними дворами, клубами, фермами, підприємствами та установами, що є постачальниками й організаторами послуг кінного туризму чи оздоровчих послуг – іпотерапії, засобами розміщення та дозвілля.

Вершник – той, хто їздить верхи на чомусь або комусь.

Конярство – галузь тваринництва, що займається розведенням та використанням коней.

Особливістю кінних турів є те, що вони проходять через заповідні території, гори, різні історичні місця, також можна побувати на місцях археологічних розкопок, кар'єрах та багатьох інших цікавих локаціях. Територія України багата красивими ландшафтами, загадовими місцями та історичними куточками, що привертають увагу туристів з усього світу.

Верхова їзда відповідає вимогам активного відпочинку, оскільки дає навантаження на всю скелетну мускулатуру, на м'язи діє таке ж навантаження, як і при ходьбі зі швидкістю 4,5 км/год, а під час руху галопом – як під час бігу.

Подорож верхи ділиться на три рівні складності. Найпростіший і легкий рівень – в дорозі до 6 днів, пройдена відстань - до 150 км, при такій відстані значних перешкод на шляху немає. Маршрут переважно пролягає рівнинами, пагорбами та лісовими дорогами. Середня складність – до 8 днів у дорозі та до 200 км, тут вже доводиться проходити крізь лісові хащі, мілководдя та гірські перевали. Найважчий рівень складності - за 10 днів можна подолати близько 300 км маршруту. Зазвичай, рельєф на таких маршрутах горбистий, можливі ями, болотиста місцевість та річки [40].

Початківцям варто обирати найпростіші маршрути з найменшою кількістю перешкод і тривалістю до 5 днів. При наявності достатнього досвіду навантаження можна збільшити і суттєво змінити напрямок руху [45].

Кінний туризм – це один із видів відпочинку, що дозволяє проявити спортивні якості туристів та відновити життєві сили на природі. Гармонія з природою, можливість відпочити в оточенні спокійних тварин, доступність для людей будь-якого віку – багато плюсів у прогулянок верхи.

На сьогодні науковцями ще не визначено місце кінного туризму в системі класифікації туристичних подорожей. Так, зокрема, деякі дослідники стверджують, що кінний туризм є видом спортивно-оздоровчого туризму. Так,

на думку А. Є. Молодецького та В. В. Салютіна, кінний туризм є транспортним підтипом спортивного туризму наряду з авторалі, моторалі, авто- і мотомандрівками [1].

З цими авторами згодні вчені М. П. Кляп і Ф. Ф. Шандор, які також наголошують на його приналежності до спортивного туризму, зважаючи на спосіб пересування на маршруті, у тому числі - на велосипедах, автомобілях, мотоциклах і конях [2]. Ю. П. Грицак вважає, що кінний туризм має класифікуватися як складова спортивного туризму з обов'язковим виділенням головних типів кінних маршрутів – кінно-верхових та в'ючних, кінно-верхових із супроводом та кінно-упряжних [4].

Натомість, Ю. Ю. Андрєєва, розглядаючи кінний туризм як підвид спортивного туризму, звертає увагу на таку його особливість, як проходження маршрутів, які мають специфічні для кінного туризму перешкоди (перевали, ліси, річки) [3]. Дослідниця І. В. Свида зазначає, що «кінний туризм є популярним видом екстремального туризму. За кордоном поширені кінні тури, створені на основі заздалегідь прокладених тривалих маршрутів з подоланням перешкод, лісів, бурхливих річок. Часто пропонуються тури багатоденної верхової їзди по складній місцевості, де не може проїхати ні один транспортний засіб, навіть гірський велосипед» [7].

З точки зору В. В. Храбовченко, кінний туризм є одним із підвидів екологічного туризму, що поділяється на такі групи: науковий туризм (дослідження життя птахів і тварин на природноохоронних територіях); подорожі та екскурсії з вивчення природи (сукупність освітніх, науково-популярних і тематичних екскурсій екологічними стежками заповідників і національних парків); подорожі, походи та екскурсії у природні резервати (для ознайомлення з унікальними природними об'єктами, що найчастіше супроводжуються штучними шоу-ефектами); пригодницький туризм (пов'язаний з активними способами пересування та відпочинку на природі). За версією В. В. Храбовченко, кінний туризм належить до пригодницького

екотуризму, (разом з гірськолижним, пішохідним, велосипедним, спелеотуризмом та ін.) [8].

Такі дослідники як М. А. Ізотова та Ю. А. Матюхіна розглядають кінний туризм як органічне поєднання екологічного з екстремальним, констатуючи, що «легкі прогулянки на конях по околицях курорту і багатоденні переходи в складних природно-ландшафтних умовах являють собою дуже різні види кінного туризму» [9]. З ними повністю згодний О. В. Бабкін, який також вважає кінний туризм підвидом екологічного, підкреслюючи його екстремальну складову: «на кінному маршруті часто зустрічаються природні перешкоди, у зв'язку з чим це не тільки захоплююча подорож, але і певний екстрим» [10]. Науковці Ф. Ф. Толстоп'ятко та Я. М. Геращенко пропонують вважати кінний туризм одним із різновидів спортивно-екологічного туризму наряду з пригодницьким, гірськолижним, пішохідним, водним, велосипедним, спелео- та вітрильним туризмом [11].

Варто зауважити, що більшість кінних маршрутів сформовано так, щоб кінний похід могли здійснити туристи, які не мають професійної підготовки. Однак, на базах, що організують походи, обов'язковим є інструктаж туристів щодо основних правил поведінки на маршруті та дотримання техніки безпеки. Така програма спрямована на те, щоб туристи змогли набути навичок догляду за кінями та навчитися управляти ними [5].

Найхарактернішими особливостями кінного туризму є:

– пересування на маршруті за допомогою коня. Засобом пересування виступає жива істота, тому успіх кінного походу значною мірою залежить як від особистих навичок туриста, так і від здібностей коня. Здійснити правильний вибір коня не завжди легко (оскільки інструктор не знає особливостей характеру туриста), тому помилка може негативно позначитися на здоров'ї туриста та благополуччі всієї групи [12];

– сидяче положення туриста протягом кінного походу. Завдяки цьому при спокійній їзді верхи кроком турист відчуває незначне навантаження, оскільки кінь передає йому до 100 різноспрямованих рухових імпульсів за хвилину,

спонукаючи його здійснювати коливання праворуч-ліворуч, догори-донизу. При рухові рясю навантаження помітно збільшується, а при русі навчальною чи манежною рясю вершник відчуває майже 1000 ритмічних поштовхів. Такий «струс» може виявитися надзвичайно корисним, оскільки стимулює вестибулярний апарат, зміцнює м'язи, оптимізує роботу серцево-судинної системи;

- основним засобом транспортування спорядження та продуктів харчування є кінь. За допомогою коней перевозяться вантажі туристів (найчастіше у переметних сумках, приторочених до сідла);

- екіпірування туриста. Для походів кінними маршрутами використовується в основному те саме спорядження, що й для піших походів. Але є й деякі особливості екіпірування вершника. Передусім, необхідно мати чоботи навіть для нетривалих походів для уникнення потертості гомілок. Чоботи бажано мати офіцерського або спортивного крою. Штани мають бути спортивного крою з «широким кроком», оскільки вершнику доведеться високо піднімати ногу для сідання в сідло. Кінному туристу також необхідно мати спортивний костюм, кросівки чи кеди, вовняні та бавовняні шкарпетки, зручний головний убір, светр, легку куртку (вітрівку або штормівку), плащ або накидку від дощу;

- можливість подолання різноманітних перешкод на маршруті. Конем можна дістатися туди, куди не можна потрапити ні пішки, ні автомобілем;

- необхідність турботи та піклування про коня. Під час кінного походу відповідальність туриста збільшується, оскільки кінь не може про себе подбати й повністю залежить від свого господаря. Тому на зупинці, стоянці або привалі потрібно, передусім, виконати необхідні заходи: розсідлати коня або послабити попруги, відправити його пастися або відвести на нічліг, оглянути копита, нагодувати та ін. Усі ці дії необхідно виконувати під наглядом досвідченого інструктора, якщо стаж туриста невеликий;

- кінний похід можна успішно поєднувати з різними аматорськими заняттями: полюванням, рибальством, купанням у водоймі та ін.;

– певний ризик травмування. Як і більшість видів активного туризму, кінний туризм вимагає чіткого дотримання вимог техніки безпеки;

– лікувальна верхова їзда (іпотерапія). Здавна відомо, що кінь позитивно впливає на організм людини, зцілює та оздоровлює його. Заняття кінним туризмом забезпечує навантаження на всі внутрішні органи та скелетну мускулатуру вершника, сприяє розвитку рівноваги, поліпшує координацію рухів і нервово-психічний стан, знижує ризик інфаркту та гіпертонічної хвороби, допомагає позбутися низки захворювань.

Проаналізувавши праці науковців і розглянувши особливості розвитку кінного туризму, авторка вважає, що цей вид туризму є різновидом спортивно-оздоровчого туризму, оскільки вимагає певної спортивної підготовки кінних туристів і позитивно впливає на організм людини, сприяє його оздоровленню.

Сьогодні на вибір безліч варіацій кінних походів: кількогодинні прогулянки або багатоденні маршрути, що включають супровід гіда, проживання, харчування та навчання.

Коней використовують з туристичною метою вже десятки років. Туристи мають можливість подорожувати:

- верхи, відправившись у захоплюючий кінний похід, однак для цього потрібна хороша фізична підготовка;
- на возах – ці прогулянки розраховано на короткі дистанції. Зазвичай, це весілля або інші урочистості в приємній атмосфері;
- на саях в упряжці – цей вид належить до традиційно українського, він є актуальним взимку на засніженій місцевості [38].

Кінні подорожі можна назвати спортивно-пригодницьким туризмом. Якщо маршрут триває більше одного дня, то походи триватимуть до 5-6 годин, у решту часу туристи розбивають табір, облаштовують ночівлю, готують вечерю та відпочивають у гармонії з природою. Повсякденна діяльність включає догляд за твариною, прикріпленою до туриста і взаємодію з нею.

Базовими закладами розміщення подорожуючих є сільські садиби. Сільські садиби – це приватні домогосподарства сільської місцевості з

використанням майна та трудових ресурсів підсобного або фермерського господарства, природно-рекреаційних особливостей місцевості, культурної та історичної спадщини регіону. Вони є важливою складовою для розвитку кінного туризму та засобом залучення в малий бізнес сільського населення.

Також популярним є кемпінг – це територія для відпочинку туристів, яка має місця для стоянки автомобілів, будинків на колесах і наметів. Зазвичай, на території є туалет, душ, резервуар з питною водою. Туризм і кемпінг – це хороше поєднання, учасники походу долають шлях, щоб зупинитися в мальовничому місці і провести там певний час з ночівлею.

Такий відпочинок приваблює туристів декількома можливостями: незвичайний для людей засіб розваги, можливість відвідати кілька місць відпочинку - річки, озера, культурні пам'ятки, також психологічна та фізична реабілітація, спілкування з твариною та вміння доглядати за нею. Більшість туристичних програм орієнтовані на людей, які тільки починають спілкуватися з кіньми. У таборі туристи проходять спеціальну підготовку та отримують базові знання та навички верхової їзди. Подорож проходить в спокійному темпі, тому вершник зможе витримати її навіть з незначною фізичною підготовкою [9].

Достатньо важливим моментом є те, що у коня є свій характер, звички та бажання. Їзда та спілкування з кіньми позитивно впливають на психологічний та фізичний стан людини, це природна боротьба зі стресом, та замкнутістю, також розвивається відчуття відповідальності, покращується робота вестибулярного апарату, зміцнюються м'язи та лікується сутулість.

Техніка безпеки під час подорожі є дуже важливою. Є кілька правил, які туристи мають пам'ятати:

- дотримуватись інструкцій та рекомендацій гіда;
- не наближатись до коней без дозволу та давати смаколики, не попередивши інструктора;
- поводитись з конем доброзичливо та спокійно, категорично заборонено бити, дражнити, дратувати, кричати, лякати, різко підходити до тварини. Також

не варто дивитися своєму коню в очі, якщо він нервує та підходити із заду, також потрібно виключити різкі рухи, бо тварина може злякатися.

Всіх цих правил необхідно дотримуватися, щоб не нашкодити ні тваринам, ні людям. Перед походом усім туристам проводять детальний інструктаж. Досвідчені інструктори навчають поводитися з твариною, як сидіти і триматись в сідлі, як запрягати коня та доглядати за ним [30].

Кінні подорожі можуть тривати від години до кількох днів. Кінні маршрути, які тривають від однієї години до одного дня називають кінно-польовими виїздами. Маршрути, які проходять від чотирьох днів називають походами. Популярними є одноденні походи або екскурсії з супроводом, після яких туристи повертаються до стайні або бази.

Тривалі походи передбачають спокійний і розмірений стиль їзди, це дозволяє побачити багато цікавих і мальовничих місць. Туристи повинні самостійно обслуговувати і себе, і коня. Рекреаційні зупинки та зупинки на ніч точно не регламентовані - намети розкладаються на тому місці, де туристів застала ніч. Тури такого типу вимагають від мандрівників хорошої теоретичної підготовки та практичних навичок [37].

Кінний туризм доступний для всіх, навіть діти можуть брати участь у походах. Бажаючі мусять пройти попереднє навчання за спеціальною програмою, де надають необхідні навички їзди, розповідають як доглядати за конем, навчаються сідлати та запрягати тварину, так турист буде себе почувати впевненіше та зможе проходити більш складні та цікаві маршрути після спеціального навчання на іподромі. В Україні багато кінних турів проходять у заповідних місцях, національних парках, у горах, вздовж морського узбережжя та річок, також лісовими стежками, що дозволяє насолодитися красивою природою, здійснити зупинку для купання, збирання грибів або ягід та відвідування визначних пам'яток.

Верхова їзда корисна для лікування багатьох захворювань, регулярні заняття кінним туризмом дозволяють скинути зайву вагу, активізувати

кровообіг, налагодити обмін речовин, крім того, поліпшується м'язовий тонус, тренується вестибулярний апарат та виробляється гарна постава [29].

Особливо позитивно кінь впливає на психічний стан людини, прогулянки допомагають позбавитись від почуття тривоги та стресу, також підвищується самооцінка.

Отже, опрацювавши значну кількість наукових джерел і літератури, авторка змогла визначити сутність основних термінів і понять дослідження, розкрити категоризацію рівнів складності кінних маршрутів та етапи підготовки туристів перед походом.

1.2. Ступінь наукового опрацювання теми

Кінний туризм в Україні є предметом вивчення багатьох галузей науки, зокрема таких як біологія, рекреалогія, туризмологія, географія, краєзнавство, педагогіка, фізіологія та ін. Останніми роками вченими було проведено чимало досліджень із зазначеної проблематики, що дозволило отримати певний обсяг наукової інформації про розвиток кінного туризму в Україні.

З метою висвітлення такої важливої та актуальної теми, якою є кінний туризм, авторка опрацювала значну кількість джерел. У результаті вона дійшла висновку, що у вітчизняній науковій літературі немає жодного комплексного дослідження присвяченого проблематиці розвитку кінного туризму.

У доволі скромному переліку наукових праць із досліджуваної теми варто, передусім, назвати статтю «Кінний туризм і особливості його організації» авторства Н. А. Ковальчук та Г. О. Соколової. У статті розкрито особливості організації кінного туризму в Україні та світі. Автори зазначають, що популярність кінного туризму нині стрімко зростає в усьому світі. У багатьох країнах будуються спеціалізовані бази та центри для обслуговування кінних туристів, прокладаються національні та міжнародні кінно-туристичні маршрути.

Дослідники Колонтай С. М. та Чернявська В. А. у праці «Кінний туризм як перспективний напрямок соціально-економічного розвитку регіону»

розкривають роль, місце і значення цього виду активного туризму у комплексному розвитку регіонів України. Зазначають, що він набирає все більшої популярності та визнання серед числених вітчизняних та іноземних туристів. Цьому сприяють різноманітні та багаті ресурси країни, такі як територія, клімат, значна кількість природних та історико-культурних пам'яток, місцеві традиції. Географія кінного туризму, як одного з видів екологічного туризму в Україні надзвичайно широка, можливості для його розвитку величезні. Автори наголошують, що з метою розвитку кінного туризму в Україні необхідно його активне пропагування як одного з видів екологічного туризму. Доцільно використовувати форми державно-приватного партнерства, надаючи можливість комерційним організаціям зводити на кінних туристичних маршрутах засоби розміщення, що можуть також використовуватися аматорами риболовлі, полювання, збору грибів і ягід та ін. Необхідно активніше рекламувати та популяризувати цей перспективний вид туризму в засобах масової інформації, соціальних мережах та інших сегментах медійного простору. Не обійшли дослідники своєю увагою й проблеми розвитку вітчизняного кінного туризму, головними з яких, на їх думку є відсутність підтримки з боку держави, недостатня кількість розроблених кінних маршрутів, дефіцит кваліфікованих фахівців.

Метою статті «Розвиток інфраструктури кінного туризму в Україні» авторки Стецюк О. є аналіз сучасних тенденцій розвитку вітчизняного кінного туризму, зокрема інфраструктури кінно-спортивних закладів в Україні. Наголошується на важливості їх подальшої розбудови.

У статті Галасюка С. «Сутність та особливості кінного туризму» узагальнено думки науковців про місце кінного туризму в системі класифікації туризму. Визначено сутність й особливості організації кінних подорожей, походів і екскурсій. Підкреслено позитивний вплив кінного туризму на здоров'я людей та на їхню готовність до активного способу життя. Запропоновано вважати кінний туризм підвидом спортивно-оздоровчого туризму та сприяти його подальшому становленню та розвитку.

Гавриленко С. у праці «Кінний туризм в Україні», опублікованій у періодичному часописі «Краєзнавство. Географія. Туризм.», у науково-популярній формі розкриває сутність кінного туризму та особливості його організації.

Дослідження українських науковиць Габчак Н. та Пригари О. «Особливості кінного туризму карпатського регіону» визначає місце та особливості розвитку кінного туризму як виду активного туризму. Розкрито питання організації цього виду туризму в межах заповідних територій Закарпаття. Висвітлено значення сільських садиб для рекреації та проведено аналіз діяльності діючих конезаводів і можливості надання ними туристичних послуг.

Вартої уваги є дослідження Синьої К. «Суть і особливості кінного туризму на прикладі європейського регіону». Актуальність цієї праці визначено тим, що нинішні туристи все більше надають перевагу активним видам відпочинку та туризму, що сприяють оздоровленню організму. Але не всі аматори подорожувань володіють знаннями про позитивну роль кінного туризму у поліпшенні здоров'я людини. До того ж, крім позитивного впливу верхової їзди на організм, турист отримує незабутні враження, подорожуючи унікальними місцями тієї або іншої країни.

На сьогодні актуальною темою є іпотерапія, що стрімко розвивається в країні та допомагає українським воїнам у реабілітації. Змістовно цю тему розкрила Москалюк К. у статті «Кожен день – це новий шанс», де висвітлила історії військових та їх досвід проходження реабілітації після поранень чи полону, кожна така історія є унікальною та доводить, що коні допомагають покращити фізичний та емоційний стан людини.

Зарубіжний досвід розвитку кінного туризму розкрито у публікації «Equitours - Horseback Vacations Worldwide», де мова йде про особливості розвитку кінного туризму в країнах Європи, та чим кожна з цих країн є унікальною.

У цілому наукові дослідження у зазначеній тематиці можна розподілити таким чином:

- фундаментальні дослідження – охоплюють теоретичний аналіз основних концепцій і понять стосовно кінного туризму, а також напрацювання нових методик визначення ефективних форм організації кінного туризму. До цього типу досліджень також можуть належати теоретичні напрацювання щодо розвитку кінного туризму відповідно до змін у технологіях, культурному та соціальному середовищі;

- прикладні дослідження – охоплюють дослідження технічних, економічних, соціальних і екологічних аспектів кінного туризму. До цього типу досліджень можуть належати також програми організації кінних турів, підвищення якості обслуговування туристів, вивчення специфіки ринку послуг кінного туризму, розроблення стратегій маркетингу та бізнес-планів;

- міждисциплінарні дослідження - передбачають взаємодію різних галузей знань для вирішення проблем, пов'язаних з функціонуванням кінного туризму. До цього типу досліджень можуть також належати дослідження синергії кінного туризму та різними галузями, такими як економіка, екологія, соціологія, культура, географія та ін.

Міждисциплінарні дослідження дозволяють науковцям і фахівцям-практикам розглядати кінний туризм як складову широкої соціально-економічної системи, окреслити його взаємодію з іншими галузями та виявити потенціал для співпраці між ними. Наприклад, дослідження взаємодії між кінним туризмом і культурою може допомогти розкрити потенціал культурного туризму з використанням коней як засобу пересування, а дослідження взаємодії між кінним туризмом та екологією може допомогти визначити можливості збереження природних екосистем і розвитку екотуризму з використанням коней.

Опрацювавши наукову літературу, авторка констатує, що в дослідницькому середовищі немає єдиної думки щодо місця кінного туризму в системі туристичної класифікації. Об'єктивний аналіз наукової інформації

дозволив їй сформувати власну думку щодо місця кінного туризму в системі класифікації туристичних подорожей. Так, авторка вважає, що кінний туризм є різновидом екологічного та спортивно-оздоровчого туризму. Він дозволяє об'єднати різні мотивації туристичних подорожей: набуття нових знань, подорожування в умовах екологічно чистої локації з елементами екстриму, отримання спортивних навичок, удосконалення фізичних і духовних якостей особистості та досягнення рекреаційного ефекту.

1.3. Світовий досвід розвитку кінного туризму

Зародженню кінного туризму сприяло відкриття нових земель, наукові експедиції, що проводилися завдяки пересуванню на конях та ін. У сучасному вигляді кінний туризм виник лише в ХХ ст. З кожним роком цей вид туризму стає все популярнішим, привертаючи до себе увагу численних туристів [35].

У 1950-х рр. у Європі починає набирати популярності кінний туризм, або туризм «у сідлі», в деяких країнах спалахнула так звана «кінська лихоманка». Цей вид подорожі посів у Франції друге місце після лижних прогулянок у горах, оскільки цьому сприяли умови життя населення, підвищене відчуття нервовості та відсутність фізичних навантажень. Відтоді він перетворився з простого приємного заняття на сучасну форму туризму та активного відпочинку [25].

З 1975 р. діє Міжнародна федерація кінного туризму, що сприяє розвитку туристичної активності, пов'язаної з використанням коней, підтримує й допомагає розвивати міжнародні кінні маршрути для зростання престижу та доступу до кінного туризму. Кінна індустрія у країнах Європейського Союзу у 2020 р. – це 100 млрд євро щорічного економічного доходу, поголів'я понад 6 млн коней в Європі, 6 млн га постійних пасовищ використовуються під випас коней, зростання чисельності вершників щорічно становить у середньому 5%, відбувається понад 20 тис. організованих спортивних заходів на рік [9].

Кінний туризм дає можливість розпізнати Європу верхи на коні, це найкращий спосіб відвідати різні регіони та країни, дуже різноманітні за історією, культурою та природою [14].

Туризм верхи розвинено у багатьох країнах: Іспанії, Франції, Італії, Ісландії, Польщі, Грузії, Великій Британії, Греції, Єгипті, Швеції, США та багатьох інших. Також він розвинений, але меншою мірою, в Болгарії, Австрії, Албанії, Фінляндії, Угорщині, Румунії та Франції (особливо на півдні країни) [18]. Тут практикуються кінні тури до мальовничих замків, оскільки більшість з них знаходяться саме в цій частині країни. Найвідомішими є кінні екскурсії до замків у долині р. Луари, де їх можна оглянути за одну екскурсію в неквапливому темпі. Там всюди замки, фортеці старих міст, стародавні монастирі й туристи мають змогу проїхатися на коні старовинними вуличками та заглибитись в історію цього краю. Також безліч маршрутів пролягають найкрасивішими куточками регіону Аквітанія – вздовж атлантичного узбережжя і лісів Ланд, гірськими дорогами та затишними селами країни Басків [50].

Для Італії характерна вишукана сільська місцевість, давні традиції, багата культурна спадщина та кухня. Більшість організаторів кінного спорту пропонують катання на конях у поєднанні з найкращими італійськими стравами та вином. Багато турів організовуються з розміщенням у дерев'яних будинках, де можна скуштувати свіжу пасту, сир і місцеві вина. Сьогодні це найкращий спосіб насолодитися Італією. На півночі Італії, організовуються екскурсії старовинними палацами Венеції, дорогу туди прокладено гірськими стежками. До вулканічних озер, у тому числі до озера Больсена, найбільшого вулканічного озера в Європі, організовано багато кінних прогулянок. Також кінний туризм дуже розвинений в Тоскані. Це можна пояснити тим, що Тоскана з древніх часів була центром верхової їзди в Італії. Крім того, на її території є кілька красивих замків і святилищ Сельва-дель-Ламона, тому кінні подорожі в Італії вдало поєднують верхову їзду з пізнанням історії, культури та вишуканою кухнею.

Німеччина пропонує стандартні програми подорожей верхи мальовничими сільськими місцевостями з наметами, а також доволі популярними є маршрути з відвідуванням унікальних історичних та культурних пам'яток.

Грузія розташована на перехресті між Східною Європою та Азією, з Росією на її північному кордоні, Туреччиною, Вірменією та Азербайджаном на півдні та сході та Чорним морем на заході. Гірський хребет Великого Кавказу формує північний кордон і саме в межах цього ландшафту є район, відомий як Тушеті. До регіону можна дістатися автомобілем лише в літні місяці, тому його мешканці досі живуть згідно зі своїми стародавніми звичаями та часто пересуваються верхи. Коні є важливою частиною історії Тушеті та формують зв'язок між різними етнічними групами. Тварини в основному використовуються для роботи та перевезень. У Тушетії досі мало доріг, тому коні залишаються найпростішим, найшвидшим і найкомфортнішим способом пересування, однак місцеві мешканці вирішили розвивати свій регіон з допомогою цих тварин, популяризуючи кінний туризм [55].

Протягом століть Польща була мостом між Сходом і Заходом. Розташована в самому серці Європи, Польща залишається відносно дешевою та безпечною, з гостинними людьми, які раді відвідувачам. За останнє десятиліття вона перетворилася на сучасну, яскраву та прогресивну державу, але, водночас, зберігає і свою традиційну культуру. Польща з її чудовими пляжами, фантастичною сільською місцевістю та озерами ідеально підходить для більшості видів активного відпочинку. Верховна їзда в цій незайманій місцевості є справжнім задоволенням для любителів коней. Конярство в Польщі має дуже давню історію. Польські коні відомі на весь світ, тут розводять чистокровних англійських та арабських коней, також тарпанів (дикі нащадки корінних степових коней), та гуцульську породу, розповсюджену на Закарпатті [51].

Іспанія є одним із культурних центрів Європи. Тут є гарні міста та селища, чудова сільська місцевість і узбережжя, омивається Атлантичним

океаном. Один із найкращих способів досліджувати цю різноманітну сільську місцевість – верхи на коні. Іспанський андалузький кінь вважається найдавнішим верховим конем у світі. Іспанці пишаються історією коня і сьогодні можна знайти цю чудову породу по всій Іспанії. Країна наповнена чудовими старовинними будівлями, від римських акведуків та ісламських палаців до готичних соборів. Майже кожне друге село має середньовічний замок, тож турист може проїхатися цими старими селами верхи та поринути в їхню історію. Ці маршрути проходять через гори та долини, що складають більшу частину сільської місцевості. Іспанці люблять їдити верхи на андалузькому коні, а потім випити келих іспанського вина разом із смачними тапас [53].

З дивовижним розмаїттям природних рельєфів і багатством реліквій, що залишилися від античного часу, Єгипет є дивовижною країною, яку можна відкрити під час верхової їзди. Життя у цій країні зосереджене навколо величної долини Нілу. На схід від долини розташована Аравійська пустеля, що межує з високими горами. На заході знаходиться Лівійська пустеля, яка простягається через вершину Північної Африки. На сході розташовано Синайський півострів, на якому височіють гори Синай і Катерина – найвищі вершини Єгипту. У Єгипті є безліч приголомшливих природних і штучних пейзажів, які варто дослідити. Єгипетський арабський кінь - один з найдорожчих коней у світі. Ця порода з повним правом вважається однією з найстаріших. Всі арабські коні відрізняються характером: вони швидкі, гарячі, виносливі, розумні та дуже граційні. Ці коні мають ідеальні пропорції тіла і навіть при галопі не втрачають своєї пластичності. Стародавні єгиптяни знали багато про коней ще з кам'яного віку. Про це свідчать численні наскельні малюнки. Крім того, на початку XIX ст. правитель Єгипту Мохамед Алі-паша, імпортував коней з Аравійського півострова. На сьогодні в Єгипті налічується близько 230 ферм з розведення арабських коней. Піщані рівнини, скелясті гори чи пишні оазиси найкраще спостерігати верхи на коні [56].

Сполучені Штати Америки є великою за площею країною, яка має нерівномірно розподілене населення на великій території, тому тут є багато районів з дикою природою. Навіть у північно-східних штатах, де щільність населення висока, можна годинами їздити через величезні ліси, рівнини, сільськогосподарські угіддя, проїжджаючи лише через невеликі села та повз окремі будинки. Деякі західні штати, як наприклад, Вайомінг, займають територію розміром із Францією чи Німеччиною та мають населення менше 500 000 осіб, які здебільшого живуть у кількох містах і невеликих містечках. Епоха ковбоїв тут є дуже популярною, раніше іспанські колоністи виявили, що більша частина землі на території теперішнього південного заходу США непридатна для сільського господарства через недостатню кількість опадів, але вони дізналися, що величезні луки ідеально підходять для випасу худоби. Були засновані ранчо, а величезні пасовища на територіях Техасу, Оклахоми та Вайомінгу було оголошено відкритими пасовищами, де худобі дозволено вільно пастися. Останніми роками багато що вплинуло на суспільне життя Америки, але вона все ще залишається справжнім домом ковбоїв. Відпочиваючи тут, турист зможе поринути в життя на ранчо, відчує справжнє сільське життя та насолодиться їздою на стрільбищі [52].

Всім відомо, що верхова їзда є традиційною для Великобританії, також є дуже популярним видом спорту. Королева Єлизавета II ще з дитинства їздила верхи та добре трималася в сідлі. У молоді роки її величність верхи на коні брала участь у різних урочистих церемоніях. (Додаток А.1) Монархія змалечку захоплювалася верховою їздою, її єдина дочка, принцеса Анна та дочка Анни, Зара Філіпс, успадкували цю пристрасть від неї. Остання пізніше навіть закінчила Університет Ексетера за спеціальністю «Фізіотерапія кінного спорту» і пішла стопами батьків. До смерті королева продовжувала відвідувати різні кінні перегони та чемпіонати з верхової їзди [33].

Тут, як і в перерахованих вище країнах, кінні маршрути проходять через національні парки, заповідники, мальовничі місцевості. Незважаючи на зростання населення на відносно невеликому острові, Англія все

ще має прекрасну сільську місцевість. Тому для тих, хто хоче досліджувати її, тут доступно безліч кінних екскурсій. Більшість турів проводиться на південному заході країни, включаючи графства Корнуолл, Девон, Дорсет, Глостершир та Сомерсет. Чим далі на північ прямують туристи, тим безлюднішою стає місцевість, ідеальна для верхової їзди. Це одна з причин активного зростання кінного туризму саме в малонаселених районах Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії, що можуть багато розповісти про історію та культуру народів.

Шотландія багата історією, прекрасна мальовничою сільською місцевістю, монастирями та химерними замками. І все це можна спостерігати під час їзди верхи. Кінні маршрути в Уельсі проходять через гори та сільську місцевість країни. Тут можна побачити давні церкви, старовинні фортеці та затишні села.

Ісландія – ще одна країна, відома на весь світ кінними турами. Багато в чому це завдяки знаменитим ісландським коням. Чистокровній ісландській породі коней понад тисячу років, і вона залишається однією з найчистокровніших порід у світі. Сьогодні ісландці катаються на конях для розваги та туризму.

Отже, в першому розділі кваліфікаційної роботи було визначено сутність основних термінів і понять дослідження, розглянуто поняття кінного туризму. Здійснений аналіз джерельної бази кваліфікаційної роботи, який складається з праць зарубіжних та вітчизняних авторів. Проаналізовано світовий досвід розвитку кінного туризму.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ КІННОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз ресурсного потенціалу вітчизняного кінного туризму

Україна має значний ресурсний та інфраструктурний потенціал для розвитку кінного туризму. Однак, авторка, передусім, зазначає, що подальший

розвиток вітчизняного кінного туризму можливий лише після перемоги України над російськими агресорами.

За даними Державної служби статистики України, загальне поголів'я коней, нажаль, з кожним роком зменшується. Так, у 2020 р. у країні було 224 тис. голів, це без урахування тимчасово окупованих територій АР Крим, Донецької та Луганської областей, що втричі менше у порівнянні з 2001 р., коли господарства усіх категорій утримували в середньому 701 тис. голів. Більшість коней утримують у присадибних секторах [4].

Щороку створюються нові, вдосконалені приватні кінно-спортивні клуби та бази європейського рівня та масштабу. Невід'ємною складовою сучасного активного дозвілля є відпочинок в кінно - спортивних організаціях, що входять до складу готельно-ресторанних комплексів. Доволі часто туроператори включають відвідування таких комплексів до турів вихідного дня.

У нашій країні чималий потенціал конярства, що налічує 4 державні іподроми у Львові, Києві, Харкові та Одесі, а також 106 племінних репродукторів ті 28 кінних заводів. Однак, нині вони перебувають у важкій фінансовій ситуації і їм нелегко знаходити кошти для забезпечення мінімальних потреб, незважаючи на те, що надають додаткові послуги з навчання верховій їзді, організують кінні прогулянки, різноманітні фотосесії з кіньми та послуги на свята.

На сьогодні в світі існує понад 250 порід коней, в Україні за офіційними даними розводять 18 порід коней. Найпопулярнішими породами є гуцульська, українська верхова, орловська рисиста, російська рисиста, чистокровна верхова та новоолександрівська ваговозна. Крім основних п'яти-шести порід, є ще менш чисельні, такі як арабська порода коней. Їх розведенням займаються в Тернопільській області. Також в Україні розводять німецькі породи коней — вестфальську та тракененську [32]. Лідерами за кількістю кінно-спортивних клубів є Київська область, що налічує 44 заклади, Харківська - 13 та Дніпропетровська – 11.

В умовах війни з російськими загарбниками є серйозна загроза для коней, які знаходяться на території Луганщини. Деркульський кінний завод, що є одним з найстаріших в Україні, розташований в с. Новодеркул, а також Лимарівський в с. Новолимарівка, перебувають під обстрілами, що є загрозою для племінних коней, яких там розводять [31].

Ці кінні заводи утримують 563 голови племінних коней, а саме: українська верхова, новоолександрівська ваговозна, англійська чистокровна, орловська рисиста та українська рисиста породна. Вивезти змогли понад 100 голів коней. Після обстрілу коні були настільки напружені та в стресі, що цілий тиждень відмовлялися йти до стійла. Ці державні кінні заводи належать державному підприємству "Конярство України". Головною проблемою є те, що під час бойових дій працівники разом з місцевими жителями можуть евакуюватися, а коні залишаються та можуть загинути [39].

Поблизу Запоріжжя у с. Трудове, розташований один із головних конезаводів України. Тут вирощували елітних коней рисистої, орловської та української порід. Проте, російському ворогу байдуже, куди бити, тож снаряди прилітають і в конюшні. Конезавод збудували у 1945 р., після закінченню Другої Світової війни. Нині тут живуть, тренуються та розмножуються 250 елітних рисаків. Нещодавно ворог вдарив по заводу ракетами С-300. Працівники допускають, що росіяни могли сплутати стайню з казармою, хоча могли й навмисно цілити в коней. Ударною хвилею вилетіло сотні вікон, на стінах будівель з'явилися тріщини, в одній з приміщень виникла пожежа, але швидко прибули рятувальники, які допомогли.

Під час обстрілів тварини дуже лякаються, збиваються до купи, не знають, куди бігти, це для них великий стрес. З 14 філій держпідприємства "Конярство України" чотири й досі знаходяться на окупованій території або перебувають у зонах артилерійського обстрілу. (Додаток А.2)

Коні отримували контузію унаслідок ракетного удару, коли снаряд падав прямо під вікно конюшні. Згідно з правилами безпеки працювати з кіньми в

темряві заборонено, однак доводиться працювати і в темряві, оскільки дуже часто світла немає. Тварини сприймають ситуації набагато сильніше за людей і схильні до стресу. Також поні, які розлучилися з матерями в цьому році, важче піддавалися навчання, через стресс, оскільки, коли лошата бігали під матерями, були вибухи, і вони дуже лякались [48].

UECF – організація, що займається допомогою та популяризацією кінного спорту та туризму в Україні. Країна налічує понад 100 000 коней, багато з них страждають від війни. Власники коней, школи з верхової їзди та заводи перебувають у скрутному становищі, не маючи ресурсів, щоб врятувати коней. Ця організація допомагає підтримувати власників коней, кінні клуби, школи з верхової їзди та стайні, надаючи притулок тваринам, ветеринарну допомогу, необхідні продукти харчування та організують матеріальне та технічне забезпечення коням та їх власникам [57].

Кінні туристичні маршрути можуть проходити заповідними територіями, горами, лісопарками, історичними місцями, поблизу водойм, у місцях археологічних розкопок та ін. На території України є безліч місць, що привертають увагу кінних туристів: Крим, Карпати, Волинь та Шацькі озера. Багато цікавих історико-культурних об'єктів є на Чернігівщині, Полтавщині, Придніпров'ї, Слобожанщині та інших регіонах України.

На шляху часто зустрічаються природні перешкоди, тому це не тільки захоплююча, але й екстремальна подорож. Нині кінний туризм набуває все більшої популярності, тому що туристи хочуть бути ближчими до природи, а не до комфорту [46].

Чудовий клімат у поєднанні з неймовірною красою природи, полями та лісами, річками та озерами – все це подарує незабутні відчуття свободи. На конях можна помилуватися карпатськими краєвидами, прогулятися лісом, повечеряти біля багаття та скуштувати відомі національні страви. Кожен, після спілкування з конем відчуває позитивні емоції.

Таким чином, авторкою було здійснено аналіз ресурсного потенціалу вітчизняного кінного туризму, який свідчить, що Україна після перемоги має

значний потенціал і передумови для його перспективного розвитку. Вітчизняний туризм є важливим ресурсом для розвитку економіки та підвищення культурного рівня населення. Одним з напрямів розвитку туризму є екотуризм, орієнтований на пізнання та дослідження природи та культурної спадщини рідного краю.

Одним з потенційних об'єктів екотуризму є кінні ферми, стайні та заводи. У цьому відношенні Україна здатна задовольнити потреби навіть найвимогливіших туристів. У країні існує багато кінних ферм і стайень, де туристи можуть не тільки провести час на природі та насолодитись красою коней, а й отримати професійні знання та навички щодо догляду за кіньми, зайнятися корисними спортивними вправами та їздою в стилі Вестерн та Англійський. Одним з туристично привабливих об'єктів є Київська кінна ферма «Богдан», що знаходиться на території Київського Політехнічного інституту. Ферма дає можливість провести цікаві та насичені дні та ночі на природі, насолоджуючись спілкуванням з кіньми.

2.2. Основні етапи розвитку кінного туризму в Україні

В Україні люди здавна займалися розведенням і використанням коней. На сучасному етапі розвиток конярства здійснюється у племінному, робочо-користувальному (кінні цирки, прокат, іпотерапія, кінноспортивні школи, гужовий транспорт, туризм) та спортивному напрямках.

Дедалі більшої популярності в Україні набуває активне проведення дозвілля, пов'язане з використанням коней верхи або в упряжі. Багато науковців стверджують, що кінний туризм є різновидом спортивного, екологічного або ж екстремального туризму. Авторка поставила перед собою завдання дослідити тенденції розвитку кінного туризму, зокрема інфраструктури кінно-спортивних закладів в Україні. Кінний туризм є одним з ефективних способів розвитку верхової їзди, оскільки уможливорює її доступність для широкого кола людей. Його цінності орієнтовано на природу, людські стосунки та інший спосіб використання коней. Це також

додаткові можливості заробітку для сільських територій, спосіб урізноманітнити підприємницьку діяльність та відкрити перспективи. Кінний туризм потребує відповідної інфраструктури для подорожей, сприяє захисту довкілля, збереженню та підтримці природних зон відпочинку й заохочує відкриття історико-культурної спадщини.

Розвиток туристичної сфери в умовах глобалізації - це багатовимірна діяльність, що охоплює різні суспільні сфери: спорт, туризм, культуру, довкілля. Кінний туризм виконує важливі функції: оздоровчо-рекреаційну, спортивну, виховну, культурну, екологічну, пізнавально-освітню, соціально-економічну. Активні заняття кінним туризмом охоплюють різні аспекти: це можуть бути мандрівки, під час яких турист повертається до основної бази щоденно; або ж рух за визначеним маршрутом, ночівля в різних місцях (табір або заклад гостинності); катання на конях упродовж нетривалого часу (переважно у вихідні); є спеціальні програми, розроблені для осіб з інвалідністю.

Станом на 1 січня 2020 р. в Україні утримувалось понад 212 тис. голів коней. Чисельність коней, які задіяні в кінно-спортивних організаціях, важко підрахувати. Ці організації взагалі за Класифікацією видів економічної діяльності (далі – КВЕД) окремо не виділяються. Діяльність іподромів та стаєнь за КВЕД класифікують у коді 93.19 «Інша діяльність у сфері спорту» разом із утриманням псарень і гаражів для гоночних автомобілів тощо.

У допандемійний та довоєнний періоди в Україні динамічно розбудовувалась інфраструктура для кінного спорту та туризму. Багато українських кінних клубів зосереджувало свою діяльність довкола великих міст. Активно розвивались невеликі племінні ферми, що спеціалізуються на виїзкових конях. Щороку в областях країни створювались нові сучасні приватні кінно-спортивні клуби та бази європейського рівня та масштабу, а також проводились етапи Кубка світу з виїздки.

Невід’ємною складовою сучасного активного дозвілля є організація відпочинку в кінно-спортивних закладах, які часто функціонують як частина

великих готельно-ресторанних комплексів. Українські туроператори вводять відвідування кінно-спортивних закладів у спеціальні тури вихідного дня. За кількістю кінно-спортивних клубів в Україні лідерами є Київська обл. (44 одиниці) та м. Київ, Харківська та Дніпропетровська області. Це можна пояснити обсягом ринку споживачів і популярністю цього нового виду відпочинку серед жителів великих міст. Зокрема, варто зауважити, що згідно з новим ЗУ «Про державне регулювання діяльності щодо організації та проведення азартних ігор» на іподромах можна буде проводити букмекерську діяльність, що має позитивно вплинути на відновлення іподромів як спортивно-видовищних споруд та збільшення туристичних потоків після перемоги над російською воєнщиною.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що заняття кінним туризмом має позитивний вплив на формування світогляду та пізнання місцевої природно-культурної спадщини, є порівняно загальнодоступним і можуть бути набагато масовішим, здійснює загальне оздоровлення організму та підвищує витривалість і силу. Найперспективнішими територіями для розвитку інфраструктури кінного туризму є приміські зони із значною чисельністю населення та курортно-рекреаційні території.

Кінний туризм в Україні – продукт тривалого історичного розвитку. Він пройшов тривалий і складний процес свого зародження, становлення та розвитку.

Кінь завжди був та залишається вірним помічником людини у подорожах, військових виправах, вантажних перевезеннях та ін. Найдавніші свідчення приручення коня знайдено в Месопотамії та Малій Азії в кінці III тис.- початку II тис. до н.е., хоча експерти вказують на більш ранній період - до 6000 р. до н.е. Спочатку коней розводили для забою та їжі, потім для полювання, пізніше для перевезення вантажів і верхової їзди під сідлом. Кінь також був і в'ючною твариною в багатьох подорожах.

Люди почали їздити верхи тисячі років тому, коні століттями служили людині найшвидшим і надійним засобом пересування. Перший кінний

маршрут в СРСР було започатковано в 1971 р. Алтайською крайовою радою з туризму і екскурсій «Катунь». Починаючи з 1960-х рр., багато країн було охоплено «кінною лихоманкою». Цьому явищу сприяли умови життя корінних жителів великих мегаполісів, здоров'я яких страждало через стрес і зниження фізичних навантажень, що призводило до негативних наслідків - нервових зривів [36].

У наш час популярність кінного туризму різко зростає у всьому світі. Повсюди будуються кемпінги для розміщення туристів, прокладаються нові маршрути.

В Україні ще в ХІХ ст. було зроблено багато цікавих походів [50]. Так, у 1889 р. офіцер драгунського полку М. В. Асеев, перебуваючи у відпустці, проїхав верхи з колишньої Полтавської губернії, м. Лубни до Парижа, подолавши 2633 км за 33 дні. Ця подія була тоді в центрі уваги всієї європейської громадськості.

З плином часу конярство стало розвиненою галуззю господарства, почали з'являтися породи ваговозів та породи для землеробства. Коней широко використовували у військових цілях, наприклад, для перевезення вантажів у тилу та на фронті, озброєння та боєприпасів, для кавалерії, розвідки, також широко використовувались для перевезення важливих персон і членів монарших сімей.

Ще під час Другої Світової війни існували спеціальні кінні полки, вони брали участь у видовищних парадах та заходах, а кінна поліція широко використовувалась для регулювання масштабних заходів.

Кінний туризм почав зароджуватися в Україні у другій половині ХХ ст. Це було пов'язано з попитом на туризм серед населення та збільшенням кількості туристичних об'єктів, які можна було відвідати на конях.

У 60-х рр ХХ ст. було створено перші туристичні кінно-спортивні клуби в Україні, де проводилися змагання з конкуру та кросу, а також організовувалися кінні походи та екскурсії. У 1970-х рр. цей вид туризму став популярним серед молоді, яка бажала провести активний відпочинок на природі.

У 1980-х рр. кінний туризм ускладнився через зменшення чисельності коней та погіршення їх якості. Однак, з початку 1990-х рр. знову з'явився попит на кінний туризм, коли українці почали відкривати власні кінно-спортивні клуби та запрошувати туристів на кінні походи.

У 1994 р. було зареєстровано найдовший туристичний кінний маршрут в Україні, протяжністю 970 км. Учасниками та організаторами його були Дударенко Микола, Сіперштейн Олег та Михайлова Лада. Лише деякі коні були племінними, а решта - безпородними. За планами його організаторів, похід передбачав відвідування могили Тараса Шевченка, що знаходиться в Каневі та проходив зі Скадовська до Сеньківки (Чернігівщина). Група розпочала свою подорож 22 червня та завершила 10 липня, загалом подорож тривала 19 днів. На зворотньому шляху коней доставляли автотранспортом [17].

У 2000-х рр. кінний туризм увійшов у нову еру, почали з'являтися туроператори, які пропонують різноманітні кінні маршрути, туризм почав розвиватись не тільки на природних територіях, а і в історичних місцях, де можна побачити пам'ятки архітектури та культури. Відбувся розвиток туристичної інфраструктури для кінного туризму, почали будуватись заклади розміщення для обслуговування вершників, також збільшується кількість кінних туристичних маршрутів.

Україна, передусім, територія Карпатського регіону мають усі передумови для розвитку кінного туризму: сприятливі кліматичні умови, поєднання рівнинного та гірського рельєфу, наявність історико-культурних пам'яток, помірні ціни на кінні маршрути.

Так, зокрема, на Закарпатті багато підприємств і організацій, що надають послуги в сфері кінного туризму і пропонують цікаві програми на природоохоронних територіях Карпатського біосферного заповідника, національних парків «Синевир», «Ужанський», «Зачарований край», а також регіональних природних парків – «Притисянський» та «Синяк». Це можуть бути кінні тури в традиційному сучасному сідлі або на санях взимку. Прогулянки верхи тривають в залежності від підготовки і бажання туриста. На

багатьох турбазах працюють досвідчені інструктори, які навчають новачків і туристів, що мають незначний досвід верхової їзди.

Ще однією популярною локацією для розвитку кінного туризму до російської окупації був Крим. Прогулянки на конях були популярними ще з часів зародження кримського курортництва, коли пересування верхом було природною формою подорожі. Крим - прекрасне місце для кінних прогулянок: у горах і лісах прокладено безліч зручних стежин і доріг. Однак, свій розвиток кінний туризм в Криму отримав тільки лише останніми десятиріччями до російської анексії. Колись коней було в Криму багато, а кінні прогулянки з провідниками горами були надзвичайно популярними. У 1894 р. при Кримському гірському клубі в Ялті було створено спеціальний відділ, що займався організацією екскурсій для всіх бажаючих. Однак, у радянський час кінного туризму, як виду туристичної діяльності, в Криму не було. Навколо кожного курортного міста або селища існували невеликі кінні центри. Місцеві екскурсійні фірми спільно з цими центрами пропонували нетривалі, до 2-х годин кінні прогулянки околицями. До окупації в Криму працювало більше двадцяти кінних клубів. Вони знаходились біля підніжжя Демерджі та Чатир-Дагу, в околицях Ялти та Феодосії, в районі мисів Казантип і Тарханкут [16].

Отже, кінний туризм в Україні є продуктом тривалого історичного розвитку. Він пройшов тривалий та складний процес зародження, становлення та розвитку. Сьогодні кінь набув більш вагомого значення, ставши чудовим засобом фізичного розвитку, рекреації та активного відпочинку людей.

2.3. Організація кінного туризму на сучасному етапі

У кінному туризмі саме кінь є основним засобом перевезення туристів, транспортування спорядження та продуктів у переметних сумках, закріплених до сідла.

Необхідним елементом у кінних походах є екіпірування туриста. Для подорожі кінними маршрутами використовується в основному те ж спорядження, що і для піших походів. Але є і деякі особливості екіпірування

кінного туриста. Передусім, необхідні мати чоботи навіть для порівняно коротких походів, інакше потертими будуть гомілки. Чоботи бажано мати офіцерського крою або спеціально виготовлені для спортсменів-кіннотників. У крайньому випадку, підійдуть і кірзові солдатські чоботи. Штани мають бути спортивними крою з "широким кроком", оскільки доведеться високо підіймати ногу для посадки в сідло. Необхідно також мати спортивний костюм, кросовки або кеди, шерстяні та бавовняні шкарпетки, головний убір, легкий светр, куртку (вітровку або штормовку), плащ чи накидку від дощу.

Кінний туризм – різновид активного відпочинку та спортивного туризму з використанням тварин (коней, поні, ослів, верблюдів, собак, оленів, слонів та ін.) верхом або в упряжці як засіб пересування. Кінний туризм налічує 5 дисциплін: кінно-польові виїзди (виїзди в поля, прогулянки верхом), кінні маршрути (походи, подорожі), дистанції (TREC), дистанції упряжки (TREC в упряжках), змагання пастухів.

Кінні маршрути за тривалістю можуть бути від однієї години до декількох днів. Кінні маршрути від однієї години до одного дня з поверненням на стайню називаються кінно-польовими виїздами. Маршрути від чотирьох днів називаються походами.

Кінні походи можуть проводитися з супроводом, коли речі та продукти харчування доставляються окремо від основної групи, так і без нього.

Кінний похід, що задовольняє спортивним правилам і заявлений належно в маршрутно-кваліфікаційній комісії називається спортивним.

Кінно-польові виїзди (кінні прогулянки, поїздки в ліс і/або поле) - кінні, частіше верхові, поїздки за межі стайні від 1 години до 4 днів. Можливі одноденні походи з поверненням на стайню/кінну базу.

Кінні походи бувають: кінно-верхові, кінно-верхові з супроводом і походи в упряжках.

Кінно-верховий похід – це маршрут, при якому спорядження та продукти для учасників і коней перевозяться у вьюках або переметних сумках,

приторочених до сідла туриста, при цьому загальна чисельність коней дорівнює чисельності учасників.

Кінно-верховий з супроводом – маршрут, передбачає, що учасники їдуть верхи, а спорядження та продукти перевозяться окремо за допомогою додаткових в'ючних або запряжних коней, а також з використанням автотранспортних коштів.

Кінно-запряжний – маршрут, при якому туристи, спорядження та провіант знаходяться у возі, екіпажі тощо без використання верхових коней.

Кінним туризмом так само можна назвати походи на поні, верблюдах, ослах, оленях, яках, слонах та інших тваринах.

У ХХ ст. відносини людини та коня багато в чому змінилися. Тривале використання людством коней призвело до розвитку технічних засобів, модернізації економіки, вдосконаленням технічних циклів у промисловості, розвитку соціально-економічних процесів у суспільстві.

Кінь почав брати участь у спортивних змаганнях нарівні з людиною. Кінні прогулянки на кожному історичному етапі залишається найбільш значущими для великого кола людей, оскільки інтерес і потреба в конях практично залишаються незмінними.

Таким чином, на сьогодні кінь набув якісно іншу цінність, ставши для людини чудовим засобом фізичного розвитку, розваги й активного відпочинку. Кінний туризм став улюбленим захопленням мільйонів людей в усьому світі. З початку 1960-х рр. багато країн охопила справжня "кінна лихоманка". Цьому феномену сприяли умови життя, передусім, містян, на здоров'ї яких стали позначатися підвищені нервові та понижені фізичні навантаження, що призводять до негативних наслідків – гиподинамії. Тому поряд з широко розрекламованими заняттями - бігом, гімнастикою, ходьбою та іншими фізичними вправами, люди знову звернули увагу на коней.

Одним з раціональних видів відпочинку, що дозволяє швидко відновити втрачені сили й зміцнити здоров'я, пізнати нове (історичні, природні та інші

об'єкти туристичного показу), а також виявити та розвинути в собі спортивні якості (силу волі, азарт, витривалість, терпіння та ін.), є кінний туризм.

Кінний туризм – польова верхова їзда за зазделегідь спланованим маршрутом, з подоланням природних і штучних перешкод: канав, крутих підйомів і спусків, повалених дерев тощо у будь-який період року та час доби.

Кінний туризм – різновид активного відпочинку, що полягає в проходженні туристичного маршруту на конях верхи або в упряжці за межами стайні з подоланням локальних і протяжних перешкод.

Кінний туризм з кожним роком стає все популярнішим і завойовує більше і більше прихильників у всьому світі. Це набагато цікавіше та захоплююче, ніж подорожувати у закритому транспорті або лежати на березі моря. Перевагою кінної подорожі є також позитивний вплив на здоров'я людини, прогулянка на свіжому повітрі та доступність для людей у будь-якому віці. Це можливість відвернутися від сум'яття великих міст і повністю увійти в природу.

Розбудовується інфраструктура для обслуговування вершників, прокладаються кінно-туристичні маршрути. Кінний туризм відтісняє на другий план багато традиційних видів подорожей. Так, за даними Національної асоціації кінного туризму Франції, цей вид туристичних подорожей вже в 1973 р. посідав друге місце після лижних прогулянок.

Враховуючи величезний інтерес до кінного туризму з боку широких верств населення багатьох країн світу, Міжнародна федерація кінного спорту останніми роками приділяє його розвитку серйозну увагу. Так, федерацією створено спеціальну комісію під головуванням італійського професора Вітторі де Санктіс, що розробляє правила проведення міжнародних кінно-туристичних подорожей, походів і пробігів.

Розвиток та вдосконалення індустрії кінного туризму сприяє не тільки задоволенню потреб людини, але й розвитку тих галузей матеріального виробництва, що виробляють продукцію, необхідну для обслуговування, ремонту, модернізації інфраструктури кінного туризму. Так, наприклад, розвиток кінного туризму призводять до розвитку конярства, що в свою чергу

сприяє створенню робочих місць, розвитку медицини, будівництва (об'єктів і установ кінної індустрії), розвитку туризму та розважальної індустрії. І як наслідок, все це призводить до збільшення доходів та підвищення рівня життя місцевого населення, зростання попиту на сільгосппродукцію та товари місцевого виробництва, охорону та відновлення місцевих пам'яток культури, підвищення привабливості регіону, поживлення культури місцевого населення.

Туризм верхи на конях надає можливість досягати важкодоступних гірських вершин і ущелин, глухих районів тайги та джунглів і помилуватися їх прекрасною природою. Звісно, маленьких дітей ніхто не посадить в сідло, хоча підлітки можуть брати активну участь у подорожах верхи нарівні з дорослими. Для новачків організуються спеціальні групи, де вони проходять навчання за допомогою досвідченого інструктора. Для таких спеціальних груп новачків організують маршрути менш тривалі за часом. До таких маршрутів, як правило, відносяться тури вихідного дня. Складніші, з великою кількістю природних перешкод і триваліші за часом маршрути вимагають хороших навиків, досвіду й уміння триматися в сідлі. Більшість маршрутів розраховано на людей, що не володіють якими-небудь навиками верхової їзди. На турбазах перед походом досвідчені інструктори проводять необхідну початкову підготовку відповідно до спеціально розроблених програм. Пройшовши це навчання, турист набуває навичок догляду за кіньми, навчається запрягати і сідлати їх, управляти ними в походах. Для досвідченіших туристів-кіннотників розробляються складніші маршрути, що, як правило, розраховані на декілька днів.

Кінні маршрути проходять гірськими стежками, степами, берегами озер і рік. Під час кінних подорожей туристи повинні самі піклуватися про своїх коней. Туристи, як правило, самостійно готують собі їжу та сплять у наметах, вибравши зручне місце нічлігу. В окремих випадках передбачається розміщення на спеціальних турбазах. Для участі у далеких, тривалих за часом маршрутах допускаються тільки добре підготовлені туристи.

Узагальнюючи різноманіття видів кінного туризму можна класифікувати їх за такими наступними ознаками:

1. За тривалістю кінні походи можуть бути 1-8 годин на вихідних. Виїзди верхи на конях тривалістю від однієї години до одного дня називаються кінно-польовими виїздами. Вони передбачають повернення групи на стайню. Одноденні походи в поля та районі бази. Навчально-тренувальні виїзди на 1-5 діб. Поїздки історичними та етнографічними місцевостями, тривалістю від однієї до декількох діб.

2. Зважаючи на форму організації кінних походів, виділяються: кінно-верхові, кінно-верхові з супроводом і походи в упряжках.

3. За способом проходження виділяються такі маршрути: некатегорійні кінні походи на 6 і більше діб з локальними перешкодами; кінні експедиції; кінні походи категорійні. Існують також кінні тури в одному напрямі, тобто з пункту "А" до пункту "Б" та радіальні - з пункту "А" до пункту "А". Радіальні маршрути характерні в основному для європейських країн, оскільки метою більшості кінних турів є відвідування визначних культурно-історичних пам'яток. Маршрути в одному напрямі характерні для країн, що пропонують тури у національних традиціях, до природних пам'яток країни.

4. За рівнем сервісу, що пропонується: на кінних маршрутах передбачено як самообслуговування (приготування їжі і догляд за конем), так і робота конюхів і кухарів.

5. За способом розміщення туристів: у наметовому таборі (в цьому випадку романтика верхової їзди доповнюється ночівлями в наметах, димом багаття, похідною їжею) або на турбазі (базі відпочинку, готелі).

6. За наявним транспортом: з транспортним супроводом (туристи їдуть без нічого, весь вантаж перевозиться у возах, санях, на автомашинах) і без нього (під час походу все спорядження (особисте та групове), а також вантажі перевозяться в переметних сумках, приторочених до сідла верхового коня, або на в'ючних конях).

7. За категоріями складності з нормативними тривалістю та протяжністю:

- 1) I категорія складності - не менше 6 діб, протяжністю понад 150 км;
- 2) II категорія складності - не менше 8 діб, протяжністю понад 200 км;
- 3) III категорія складності - не менше 10 діб, протяжністю понад 300 км [18].

Головною особливістю кінного туризму є те, що він об'єднує різноманітні інтереси інших видів туризму: спортивний, оздоровчий, психологічний, естетичний, пізнавальний, комунікабельний. Крім цього, цей різновид туризму дарує чудове відчуття свободи. Кінні подорожі не виключають можливості рухатися пішки, що дозволяє дозувати навантаження в достатньо прийнятних і комфортних межах. Кінний похід можна поєднувати з риболовлю, купанням у водоймищі та іншими розвагами. Особливість кінного походу полягає в тому, що в ролі "спортивного снаряда" виступає жива істота, й успіх туриста рівною мірою залежить як від його власних здібностей, так і можливостей коня. Надання туристу коня як послуги підтверджується ваучером. Здійснити правильний вибір не завжди легко (тим більше, що інструктор не знає особливостей характеру туриста), помилка може виявитися фатальною з точки зору здоров'я вершника та благополуччя всієї групи. Необхідно пам'ятати, що одні коні спокійні, добрі, інші злі, є до всього байдужі або нервові. У кінному туризмі кінь є основним засобом транспортування споряджень і продуктів у переметних сумках, закріплених до сідла.

Істотною особливістю верхової їзди є лікування людей. Усім вже давно відомо, що кінь позитивно впливає на організм людини.

Коні володіють якоюсь незнаною аурую, що зціляє людей. І нерідко хворих дітей спеціально привозять з метою покатати на граційній тварині, що допомагає дітям йти на поправку.

Заняття верховою їздою забезпечують навантаження на всі внутрішні органи та скелетну мускулатуру вершника, сприяють розвитку рівноваги, поліпшують координацію рухів. Включення в роботу всіх груп м'язів вершника відбувається на рефлексорному рівні, оскільки він намагається зберегти рівновагу, щоб не впасти з коня, і тим самим спонукає до активної роботи всі основні групи м'язів. Крім сприятливого впливу на опорно-рухову систему та

вестибулярний апарат людини, кінні прогулянки сприяють поліпшенню нервово-психічного стану, знижують ризик інфаркту та гіпертонічної хвороби. Лікувальна їзда на коні позбавляє від ряду захворювань. Завдяки іппотерапії поліпшується постава та зміцнюються м'язи спини, а також розпрямляється хребет, що означає допомогу в лікуванні різних типів викривлення хребта.

Іпотерапія - методика подолання різних недуг людини, в тому числі й дитячого аутизму, заснована на взаємодії людини з конем, адаптована до можливостей людини до навчання верховій їзді і догляду за конем.

Таким чином, лікувальна верхова їзда - це лікування без болю, страху та насилля, без важкопереносимих процедур і препаратів. Цей метод майже не обмежено протипоказаннями. Зате широкий та різноманітний спектр захворювань і травм, у віднолювальному періоді яких рекомендується іппотерапія. Іппотерапія поєднує в собі соціально-психологічний і лікувально-реабілітаційний вплив.

Кінська терапія як метод реабілітації сьогодні широко застосовується в усьому світі. Так, на сьогодні у США функціонує понад 1000 лікувальних центрів верхової їзди. В Європі лікувальна верхова їзда налічує понад 20 років. У Великобританії нараховується майже 700 центрів іппотерапії, в яких оздоровлюються більше 26 тис. осіб. У Франції цьому виду реабілітації також приділено значну увагу і тут на сьогодні займаються підготовкою фахівців з іппотерапії: відкрито факультет іппотерапії у Паризькому університеті спорту та здоров'я. У часи СРСР лікування верховою їздою почалося в Грузії, коли в Тбілісі у Грузинській медичній академії було відкрито кафедру ЛФК (лікувальної фізичної культури) та райттерапії (метод медичної реабілітації, заснований на занятті верховою їздою). Питанням іппотерапії було присвячено спеціальний конгрес у Гамбурзі (1982 р.).

Таким чином, зважаючи на вище викладене, авторка дійшла висновку, що верхова їзда цікавить сьогодні багатьох людей і відіграє важливу роль в їхньому житті. Унаслідок специфічних особливостей кінний туризм ще не набув масового поширення у країнах світу. І кінні тури, що пропонуються

багатьма туристичними компаніями, ще не організуються в масовому порядку. Зважаючи на це, туристичним компаніям варто звернути більшу увагу на кінний туризм, оскільки інтерес до верхової їзди з кожним роком зростає і багато в чому це пояснюється тим, що цей вид туризму є екологічним і корисним для здоров'я. Верховна їзда - чудовий відпочинок для людини. Але щоб це виявилось дійсно так, необхідно мати слухняних, здорових і витривалих коней, які відповідають потребам кінного туризму. Коні в туристичних походах повинні легко підкорятися бажанням вершника, витривало працювати в різних кліматичних умовах, спокійно переміщатися перетненою місцевістю. На сьогодні в світі існує майже 250 порід коней, в Україні розводять понад 50 порід.

Так, напівкочовий у минулому спосіб життя населення Середньої Азії, постійні військові походи та специфічні умови клімату пустель і напівпустель сприяли вирощуванню тут дуже цінних верхових порід - ахалтекінської, іомудської, карабаїрської. Ці породи коней не жахаються пекучого сонця й витривалі в тривалих походах.

Такі породи коней як карабахська, кабардинська, мегрельська, тушинська та інші були розведено в горах Кавказу. Такі породи коней долають гірські перешкоди, пересуваються вузькими гірськими стежками. У північних регіонах країни сформувалися породи коней північного лісового типу - жмудська, вятська, печорська, мезенська, якутська, наримська та ін. Для них не страшні морози, підвищена літня вогкість. Континентальні кліматичні умови степових районів з жарким засушливим літом і морозною зимою призвели до формування цілого ряду степових порід коней: донської, башкирської, киргизької, казахської, забайкальської. Вони витривалі та не примхливі до умов змісту та годівлі. У науці ще не створено єдиної класифікації кінських порід. Існуючі класифікації об'єднують породи в залежності від їх походження, поширення, морфологічних та інших властивостей. Науковці та фахівці кінного туризму найбільшу увагу приділяють класифікації, згідно якою всі кінські

породи поділяються на верхових, верхово-запряжних, легкоупряжних і тяжкоупряжних.

Кінний туризм є одним із видів спортивного туризму і передбачає проходження маршрутів з перешкодами спеціально для цього виду туризму. Перешкодами можуть бути перевали, річки, ліси тощо. Головною особливістю кінних подорожей є можливість перевозити необхідне спорядження та продукти в спеціальних сумках, що кріпляться до сідла. Більшість маршрутів кінного туризму розраховано на людей, які не мають спеціальної підготовки з верхової їзди. Попередню підготовку, зазвичай, проводить досвідчений інструктор за задалегідь розробленими програмами. Після освоєння курсу туристи набувають базових навичок керування конем: вчаться сідлати та запрягати коней, керувати ними під час їзди. Для досвідчених мандрівників розроблено складніші маршрути.

Організація кінного туризму включає в себе багато аспектів, які мають бути врахованими для забезпечення якісного та безпечного відпочинку туристів.

По-перше, необхідно мати професійний та надійний персонал, який має досвід роботи з кіньми та знає, як діяти у небезпечній ситуації. Також необхідно мати високоякісне обладнання для коней, щоб забезпечити їм комфорт та безпеку.

По-друге, потрібно мати добре обладнану базу для кінного туризму, що включає в себе стайні для коней, а також підготовлені маршрути для кінних прогулянок. Крім того, необхідно мати інформаційний ресурс, на якому можна ознайомитися з умовами та послугами, що надаються туристам.

По-третє, для забезпечення ефективного маркетингу організації, що надає послуги кінного туризму, можна використовувати соціальні мережі та інтернет-рекламу. Також можна співпрацювати з іншими туристичними агентствами та пропонувати спільні пакети послуг.

У цілому, успішна організація кінного туризму включає в себе багато аспектів, які повинні бути врахованими. З правильною організацією та

дотриманням стандартів безпеки, кінний туризм може стати популярним і прибутковим видом діяльності.

У процесі проходження маршруту мандрівники часто проживають у польових умовах з повним самообслуговуванням. Якщо турист забажає, він зможе брати участь у догляді за тваринами, але тільки під керівництвом інструктора та після вивчення туристом правил безпеки поводження з кіньми.

Коней годують на базах грубими кормами, такими як солома, сіно, концентровані корми, макуха, овес, висівки та комбікорми. Якісний комбікорм може замінити добову норму вівса або сіна для коня. Зерновий корм дається чіткими порціями вранці, вдень і ввечері. Норми годівлі в кемпінгу встановлюються індивідуально для кожного коня залежно від віку, живої маси, породи, статі та виконуваної роботи. Чим більший кінь і чим більше він працює, відповідно поживнішим має бути раціон, також будь-які зміни в раціоні тварини мають бути поступовими, особливо якщо змінюється один корм іншим [41].

Кінний туризм стає все популярнішим серед любителів активного відпочинку. Організація кінного туризму на сучасному етапі включає в себе інноваційні підходи і технології.

Основними аспектами організації кінного туризму на сучасному етапі є:

1. Розробка туристичної програми. Має повинна включати в себе не тільки кінну поїздку, а й інші розваги, які можуть зацікавити туристів. Це може бути, наприклад, екскурсія до місцевого замку, грибний та ягідний збір, а також інші форми активного відпочинку.
2. Безпека - один з найважливіших аспектів організації кінного туризму. Тому, перед тим, як розпочати подорож, необхідно провести детальний брейк-тест, що може впливати на безпеку.
3. Відбір кіней і працівників. Кінний туризм залежить не тільки від якості кіней, а й від кваліфікації працівників. Вони повинні мати достатній рівень

професійності, щоб вміти управляти групою туристів та нести відповідальність за їх безпеку.

4. Побудова годівниць. Кінні туристичні центри повинні забезпечувати кіней якісною харчуванням та відповідними умовами утримання. Побудова годівниць – один з найважливіших компонентів успішної організації кінного туризму.

5. Розвиток інтернет-маркетингу. Соціальні мережі та додатки підтримують зростання чисельності туристів, які вибирають кінний туризм для проведення своїх відпусток. Активізація сторінок у соціальних мережах, створення відео для YouTube та надсилання відгуків на TripAdvisor є нині дієвими інструментами. Організація кінного туризму – це важлива галузь, що включає в себе багато аспектів. Використання новітніх технологій та уважність до деталей дозволяють туристичним компаніям розвиватися та отримувати прибутки.

6. Надання послуг з відпочинку та розміщення. Крім організації кінних подорожей туристичні центри мають надавати також послуги із зміцнення здоров'я та відпочинку для туристів, які не хочуть брати участь у кінному туризмі. Також необхідно забезпечити готельні номери або кемпінгові майданчики для розміщення туристів.

7. Розвиток екоподорожей. Для якісної організації кінного туризму необхідно вводити екологічно чисті практики та розвивати екоподорожі, щоб зменшити навантаження на довкілля.

8. Розвиток кіннокультурної програми. Розвиток кінного туризму, включаючи організацію відвідування кінної школи та участі в змаганнях відкриває нові можливості, що можуть наповнити туристичний продукт змістом і розширити коло клієнтів.

9. Організація міжнародних турів. Організація турів для іноземних туристів сприяє зростанню популярності кінного туризму та позитивно впливає на економіку регіону. Надання інформації іншими мовами та формування пропозицій для іноземних туристів сприяє популяризації кінного туризму.

10.Управління відходами. Важливий аспект екотуризму - екологічно чисті практики та правильне управління відходами. Туристичні компанії повинні забезпечити сортування відходів та зменшити негативний вплив на навколишнє середовище. Якість туристичного продукту залежить від якості організації та управління всіма сегментами кінного туризму.

Під час кінної екскурсії гід, крім виконання функцій екскурсовода, має бути ще й наставником туриста у всьому, що стосується екскурсії. Він несе юридичну відповідальність за безпеку мандрівника, збереження коней, групового інвентарю, дотримання правил збереження та ін.. Він надає мобільну інформацію про визначні пам'ятки маршруту, виховує туристів на кращих туристичних традиціях - дисциплінованості та високої інформованості на маршруті, особливо в питаннях, пов'язаних із збереженням природи, забезпечує безпечний та етичний стандарт туризму. Інструктор керує всім доглядом за кінськими на маршруті, виконуючи щоденні перевірки, чистячи копита та виправляючи підкови.

При необхідності інструктор надасть екстрену ветеринарну допомогу на маршруті, однак потрібно пам'ятати обов'язки туристів, оскільки більшість маршрутів розраховано саме на повне їхнє самообслуговування та розміщення в під час подорожі. Туристи на маршруті самостійно розбивають табори, ставлять намети, готують їжу на вогнищі, прибирають місця відпочинку та ночівлі.

Під час підготовки кінних походів туристи навчаються знанням і навичкам загальної туристичної підготовки. Серед практичних навичок, що турист повинен отримати під час подорожі є: правильно складати та носити рюкзаки, ставити намет, розводити вогнище, готувати їжу на природі, користуватися компасом і туристичною картою. Крім того, туристи повинні знати правила безпечної подорожі та правила охорони навколишньої природи.

Перед походом коней потрібно підкувати, упряж та обладнання мають ретельно перевірятися. З особливою ретельністю необхідно перевіряти справність вудил, поводів і джгутів. Потрібно навчитися правильно

кріпити сакви та в'юки на сідло. Планові зупинки здійснюються в місцях туристичного інтересу, але не менше ніж через 1-3 години їзди. На запланованій зупинці туристи пускають коней пастися. Сідла необхідно знімати лише під час зупинок, що тривають більше години. Колона з туристів повинна дотримуватися однакового ритму руху. Однак, варто орієнтуватися на можливості середнього коня. На переходах гірських перевалів перед тим як підніматись, варто зупинитися, щоб кінь мав можливість перепочити. Для відпочинку коней необхідно обирати більш-менш рівний майданчик. При підйомі на високі перевали, від 2-3 тис. м. над рівнем моря, коні можуть зупинятись самостійно. Не потрібно заохочувати їх негайно продовжувати рух, а варто дати їм відпочити приблизно хвилину, а потім продовжити рух. Якщо ж так не вчинити, то кінь може впасти або лягти.

Якщо кінь виходить з-під контролю вершника, необхідно будь-що спробувати втриматися в сідлі та зупинити його. Інструктор повинен швидко надати необхідну допомогу туристові та перехопити його коня. Однак, не варто усім туристам йти на допомогу, цим вони створять тільки паніку, необхідно спокійно залишатися на своїх місцях. Під час переходів у денний час не слід залишати стежку без дозволу керівника походу, особливо під час перетину лісистих місцевостей та болотистих, багnistих ґрунтів, якщо ситуація не вимагає нагальної потреби. Кінні тури являють собою комплекс послуг, що передбачає навчання верховій їзді, заняття на відкритому повітрі, походи кінними маршрутами різної складності, спорядження коней, проживання, харчування та інші послуги. У кожному поході є інструктор, який повинен про все подбати, проте ще краще, якщо турист вже володіє базовими навичками верхової їзди. Турист може навчитися їздити верхи одразу на виїзді, але перші дні, до яких турист ще не звик, будуть йому доволі важкими. Важливим моментом є переконатися, що умови верхової їзди будуть відповідати навичкам туриста, потрібно з'ясувати, якого рівня буде група під час подорожі. Темп руху переважно задається від самого слабкого учасника, тому в поході важливо відбирати учасників з більш-менш однаковою підготовкою.

Львів має декілька місць, де кожен за бажанням може прогулятися верхи, а також спробувати себе в індивідуальних або групових заняттях їзди на конях. Авторка пропонує для прикладу підбірку популярних кінних клубів Львова та його околиць, де можна навчитись їздити верхи, влаштувати справжній кінний маршрут та здійснити фотосесію. Кінний клуб «Вікторія», розташований на Львівському іподромі. Тут туристам пропонують кінні прогулянки та уроки верхової їзди. Клуб має спеціальні подарункові сертифікати та абонементи для занять у клубі, що може стати чудовим подарунком для близької людини. Також в їх послугах є фотосесії на конях та оренда коней на весілля, корпоративи тощо.

Школа верхової їзди Марії Бродської розташована в центральній частині міста. У школу приймають всіх бажаючих у будь-яку пору року. Тут є професійні тренери, які допомагають порозумітися з кінями. Також тут влаштовують фотосесії та готують спортсменів до змагань відповідно до програм FEI.

Кінний клуб «Бухта Вікінгів» розташований у Старому Селі. Цей клуб надає організовує заняття з верхової їзди та прогулянки верхи. Усі ці заняття проводяться під пильним наглядом інструкторів. Також на території кінного клубу можна займатись іппотерапією [28].

Кінний клуб “Hemingway”, що розташований в с. Підгірці, пропонує кінні прогулянки, фотосесії, екскурсії на конях та екскурсію до ферми, де утримують різних тварин - віслуків, кіз, овець, коней та корів [27].

Закарпаття має найбільшу популярність серед аматорів кінного туризму. Узимку тут пропонують катання на санях, у весняний, літній та осінній періоди, цікаві маршрути гірськими стежками. Прогулянки проводять у залежності від рівня підготовки та бажання туриста. Вартим уваги є Кінно-спортивний клуб «Квітка полонини», особливий він своєю великою територією – 10 га. Територія облаштована унікальними деревами, штучними озерами, гірською річкою, тут знаходиться один із небагатьох кінних заводів у рекреаційній

системі. В теплу пору року туристи полюбляють кататись верхи, а взимку на санях [54].

Також доволі новим і цікавим видом активного відпочинку є кінні рейди високогір'ям, що й за кордоном є достатньо популярними. Це є спільний українсько-польський проєкт, що тестували 20 туристів з України та Польщі, які є досвідченими вершниками. Перший маршрут горами був завдовжки 70 км і тривалістю 4 доби, він проходив хребтами Чивчино-Гринявських гір, що мають неймовірні краєвиди та часто недоступні для піших туристів [21].

Проведений аналіз дав авторці можливість об'єктивно оцінити розвиток цього виду туризму та розробити ефективні заходи щодо упередження та вирішення можливих проблем. Розгляд же сильних сторін дає підстави визначити потенційні можливості та розробити ефективну стратегію щодо їхнього подальшого зміцнення (табл.2)

Таблиця 2

SWOT- аналіз розвитку кінного туризму [2]

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> • екологічно чисті ландшафти; • багата флора та фауна; • наявність річок, гір, озер, лісів; • історико-культурна спадщина; • невисокі ціни на проживання та харчування; • гостинність місцевих жителів; • наявність рятувальних служб; • етнос та культура регіонів; • зростання кількості сільських садиб; 	<ul style="list-style-type: none"> • не привабливий імідж України, що погіршився у зв'язку з російською агресією; • нерівномірність розташування закладів розміщення туристів; • відсутність комфортних умов проживання у сільських садибах; • інформаційний та рекламний «голод»; • не знання господарями іноземних мов; • слабке або відсутнє маркування туристичних кінних маршрутів;
Загрози	Можливості
<ul style="list-style-type: none"> • відсутність концепцій та стратегічних завдань розвитку кінного туризму; • наявність некатегоризованої нічліжної бази, що погіршує якість послуг; • зростання загрози безпеці 	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток кінного туризму додасть робочі місця, а отже зростуть доходи місцевих жителів; • керівництво територіальних громад будуть дбати про збереження історико-культурних пам'яток краю;

<p>туристів; • відсутність координації між різними організаціями, що займаються промоцією кінного туризму призводить до виникнення конфліктних ситуацій;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • зростатиме сфера обслуговування та медицина; • залучення інвесторів та створення нових проєктів; • проєкт «Велике будівництво» покращить стан автомобільних магістралей регіонів;
---	---

Джерело: підготовлено авторкою за джерелом [5].

З огляду на результати проведеного SWOT-аналізу, рекомендується підприємствам і організаціям, що займаються розвитком кінного туризму здійснити такі заходи:

- уніфікувати категоризацію сільських садиб;
- розробити заходи (передусім анімаційні) для зацікавленості та збільшення тривалості перебування відпочиваючих;
- запозичити досвід європейських країн (Чехія, Польща, Франція, Німеччина), де накопичено чималий практично-господарський досвід розвитку кінного туризму;
- регулярно проводити тренінги для господарів агроосель і сільських працівників, задіяних в агротуристичному сервісі;
- розробити пілотні проєкти, що дадуть можливість наочно продемонструвати користь від кінного туризму для територіальної громади;
- створити веб-сторінки регіонів як локацій кінного туризму;
- розробити централізовану (передусім, комп'ютерну) систему резервування місць відпочинку;
- створити інформаційні центри, які б займалися збором і оперативним поновленням інформації про власників агроосель, атрактивні місця, кон'юнктуру цін та іншої інформації, необхідної для туристів. Менші за масштабом виконання функцій інформаційні центри варто створити майже в усіх районних центрах регіону або місцях з великою привабливістю для туристів;
- розробити заходи з поліпшення іміджу України як привабливого місця відпочинку, території розвитку конярства, оздоровлення та духовного

екозбагачення особистості, зокрема такі, як публікація рекламних проспектів, виступи у засобах масової інформації, проведення різноманітних рекламних акцій, ярмарок, фестивалів та ін.

Отже, існує необхідність покращення умов для розвитку кінного туризму, відповідної інфраструктури та розроблення нових кінних туристичних маршрутів, підготовки сучасного інформаційного, науково-методичного та кадрового забезпечення цього виду туризму. Україна має вагомі переваги для розвитку кінного туризму, щоб увійти до найрозвиненіших у туристичному відношенні європейських і світових дестинацій, а саме: вигідне географічне розташування, комфортні мікрокліматичні умови, різноманітний ландшафт, унікальну флору та фауну, історико-культурну спадщину, розгалужену мережу транспортного сполучення, достатні людські, матеріальні, у т. ч. лікувально-оздоровчі ресурси, що активізують і доповняють розвиток кінного туризму.

Організація кінного туризму на сучасному етапі вимагає поєднання різних аспектів, включаючи підготовку коней, розроблення туристичних маршрутів, забезпечення безпеки туристів, комфортного проживання та харчування. Проте додатковою проблемою є висока вартість утримання коней, потреба в підготовлених інструкторах і гідах, а також необхідність забезпечення сталості управління.

У другому розділі кваліфікаційної роботи авторкою охарактеризовано ресурсний потенціал вітчизняного кінного туризму, досліджено основні етапи його розвитку й проаналізовано організацію кінного туризму в Україні на сучасному етапі.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КІННОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1. Сучасні проблеми та стратегічні напрями розвитку вітчизняного кінного туризму

Особливості організації вітчизняного кінного туризму багато в чому визначаються наявністю низки проблем, однією з яких є недосконалість законодавчої бази, відсутність підтримки з боку держави, недостатня кількість розроблених кінних маршрутів, дефіцит кваліфікованих фахівців, також варто не забувати про підвищену травматичність під час кінних подорожей та недостатню якість спорядження та інформаційної забезпеченості [2].

Часто створенню нових маршрутів перешкоджають великі землевласники, які блокують можливість проїзду через земельні ділянки, що їм належать. Необхідно зауважити, що в Європі, де більшість земельних територій є приватною власністю, це питання має нормативне регулювання. За законом власник ділянки, що перевищує певні розміри, зобов'язаний забезпечити проїзд ними. Вітчизняний досвід такої нормативної спроможності ще, на жаль, не має [6].

Вирішенню проблем розвитку вітчизняного кінного туризму багато в чому сприяло розроблення класифікації кінних маршрутів, кодексу поведінки по відношенню до коня у спортивному туризмі, правил техніки безпеки при спілкуванні з кінями та верховою їздою. Згідно з кодексом поведінки стосовно коня у спортивному туризмі «благополуччя коня має ставитися вище за інтереси інструкторів, вершників, власників, дилерів, організаторів змагань, спонсорів та інших осіб» [5].

Достатньо важливою проблемою є відсутність кваліфікації у більшості інструкторів, хоча галузь для країни не нова, відповідних професіоналів у ній майже немає. У кінний туризм йдуть переважно або представники кінного спорту, або люди, для яких робота з тваринами є способом життя. Переважну більшість становлять бізнесмени, які купуючи коня на сезон і демпінгуючи цінами, практично нейтралізують будь-яких конкурентів, зокрема клуби, що утримують коней цілорічно [42].

Якість кінного туру можна помітити ще на стадії первинного інструктажу, який у бізнесменів часто займає кілька хвилин, протягом яких показується, як повернути та зупинити коня, на чому робота з підготовки туриста зазвичай закінчується. Як правило, технікою безпеки, яку необхідно знати, вони нехтують

Розвиток кінного туризму України має ще цілу низку слабких сторін, а саме: не привабливий імідж України, однак ситуація ще більше погіршилася після початку російської агресії, недостатньо розвинена транспортна інфраструктура, неякісним є маркування туристичних кінних маршрутів, адже цьому питанню приділяють мало уваги, у більшості сільських садиб відсутні комфортні умови для проживання, власники не знають іноземних мов, також варто зазначити про, так званий інформаційний та рекламний «голод».

Ще однією проблемою є певна категорія коневласників, які купують коней перед початком сезону, а після закінчення сезону знову віддають на продаж. Для них, це хороша вигода, адже не потрібно цілорічно утримувати стайні та персонал, оскільки взимку туристів зазвичай мало, відповідно прибуток у власників коней буде вищим, але зусиль докладено менше. Постійні конюшні забезпечують догляд за кінями, навчання та регулярне ветеринарне обслуговування. Власники клубів піклуються про те, щоб їхні коні були здоровими, доглянутими та безпечними для вершників. Головним моментом є страхування від нещасних випадків: так туристи матимуть компенсацію, якщо щось трапиться на маршруті, однак у деяких категорій власників коней цього немає. Для них головним є інше завдання: отримати від свого коня якомога більше прибутку з мінімальними зусиллями. Туристу важко зрозуміти чи здоровий кінь, який у нього характер і чи готовий він до виїздки [11].

Також важливою проблемою є те, що коні часто недоїдають і перевтомлюються. Тварини не можуть працювати більше 6 годин на день, однак цього правила більшість власників не дотримується, коні виснажуються психічно від потоку людей, відчувають фізичні та емоційні перевантаження.

Окремою проблемою є прокат коней у місті. Доволі часто в містах можна побачити коней, на яких пропонують поїздити верхи, при цьому немає огорожених майданчиків або спеціальних маршрутів для таких прогулянок.

Однак, у розвитку кінного туризму України є сильні сторони: мальовничі краєвиди, багата флора та фауна, екологічно чисті ландшафти, наявність річок, озер, гір і лісів, історико-культурних пам'яток, місцеві жителі гостинні та привітні, за рахунок чого легко пізнається культура регіону, доволі помірні ціни на проживання та харчування. У результаті розвитку цього виду туризму відбувається зростання кількості сільських садиб, це даватиме нові робочі місця, що приведе до зростання доходів місцевих жителів. Керівництво громад зможе підтримувати задовільний стан історико-культурних пам'яток краю та відбудуватиметься розвиток сфери обслуговування [44].

Перспективному розвитку кінного туризму сприяють такі заходи:

- аналіз як споживчих переваг, так і туристичного ринку, що надає кінні послуги;
- вивчення та реалізація цих сегментів туристичними підприємствами;
- здійснення заходів щодо розвитку кінно-спортивної туристичної інфраструктури.

Кінний туризм як вид активного туризму відіграє важливу роль у вирішенні соціальних проблем. До позитивних аспектів його розвитку варто віднести створення робочих місць, збільшення доходів та зростання рівня життя місцевого населення, підвищення попиту на продукцію сільськогосподарського значення, та товари місцевого виробництва, поява нових об'єктів та установ кінної індустрії, підвищення привабливості регіону, та забезпечення здорового життя населення. Завдяки розвитку кінного туризму відбувається відновлення регіональних пам'яток, удосконалення екологічної та духовної культури населення, що є важливим чинником підвищення привабливості регіону [1].

У контексті перспективності український кінний туризм розвивається і завойовує все більше прихильників. Цей вид активного туризму є популярним

серед аматорів природи, історії, екстриму, паломництва, полювання та риболовлі, це хороший спосіб змістовно час і дослідити особливості життя регіонів і країни. Приватні садиби є основою для розвитку кінного туризму та способом залучення сільського населення України до малого бізнесу [7].

Більшість українських кінних клубів розташовані у великих містах. Щороку в регіонах країни створюються нові вдосконалені приватні кінні клуби та бази з європейським рівнем і масштабом.

Верхова їзда має великий вплив на людину, допомагає фізично та розумово розвиватись та додає нові, незабутні відчуття, оскільки спілкування з конем може допомогти зменшити стрес та відчуття занепокоєння. Важливим аспектом психічного здоров'я людини є підвищення впевненості в собі та самооцінки в результаті успішного оволодіння навичками управління конем.

Як зазначалось вище, популярність кінного туризму останнім часом зростає і відповідно попит на ці види послуг також зростає. Починають розбудовуватись кемпінги та прокладаються нові кінні маршрути. Загалом верхова їзда притягує увагу великого числа міських жителів, адже вона допомагає знімати стрес бурхливого міського життя та допомагає розслабитись.

На сьогодні в Україні триває війна та великої популярності набуває лікувальна верхова їзда – іпотерапія. Цей вид терапії, що проводиться верхи на коні під наглядом спеціального лікаря-іпотерапевта або добре навченого інструктора з верхової їзди, є сьогодні як ніколи актуальним, тому авторка акцентує увагу саме на розвитку іпотерапії. Ця терапія унікальна своїм одночасним позитивним фізичним, психічним та емоційним впливом на пацієнтів з неврологічними, психічними, фізичними та іншими важкими захворюваннями. Суть такої терапії: їзда добре навантажує всі групи м'язів, спонукаючи їх поперемінно скорочуватися і розслаблятися. Втрачені навички поступово вдосконалюються або відновлюються в міру порушення функції. Також покращується рівновага та форма тіла, розвивається координація, заняття сприяє досягненню емоційної стабільності [24].

Центри іпотерапії, такі як приватні центри, кінні клуби, школи та реабілітаційні центри є практично в кожному регіоні України. Наймасовішими відвідувачами є особи з випадками ДЦП та аутизмом, а також ветерани бойових дій, колишні військовополонені, бійці після поранення та цивільне населення, яке постраждало від російських загарбників. Наші захисники мають змогу відновити психоемоційний стан, повернутися у стрій та наближати перемогу. (Додаток А.3)

Ключовою особливістю іпотерапії є те, що заняття проводяться без сідла. Біомеханіка руху тварин впливає на центральну нервову систему, м'язи та хребет людини, психоемоційний стан. Коні від природи мають високу температуру тіла, цей вплив тепла пом'якшує м'язи та розслабляє тіло.

Щодо підходів до реабілітації військовослужбовців після полону та після поранення, вони відрізняються. У першому варіанті увага акцентується на емоційному стані людини. Військовослужбовці мають більшу можливість обіймати, спілкуватись, гладити та чистити коней.

Другий варіант зосереджений на фізичних вправах, але також включає обійми тварин. Іпотерапія сприяє розвитку таких якостей особистості як увага, чуйність, подолання страху, порятунків від нападів та агресії, збудливість нервової системи, замкнутість і депресія [47].

Для військових особливо важливо ненадовго відпочити від реальності та заринутись у світ, де можна забути про проблеми та накопичити приємні емоції. Позитивним зарядом на день є спілкування з тваринами, окрім занять верховою їздою, військовослужбовці також мають змогу спробувати новий вид лікувальної фізкультури – кінну йогу. (Додаток Б.1)

Бійці виконують різноманітні вправи для рівноваги та гнучкості у супроводі силових вправ. Такий комплексний курс вправ справді покращує фізичний стан людини, підвищує її увагу та концентрацію. Коні відчувають тіло людини і відповідно відчувають всі проблеми. Якщо хтось сумує або хвилюється, він підсвідомо прищулюється, і м'язи зафіксують цей

стан, ніби тіло сканує всі психічні переживання та проблеми. Іпотерапія допомагає відновити баланс життя та тіла [19].

Отже, незважаючи на війну, розвиток кінного спорту та туризму призводить до розвитку конярства та сприяє створенню нових робочих місць, що позитивно впливатиме на функціонування економіки країни та допомагатиме відновлюватись нашим військовим та цивільному населенню, яке постраждало і далі страждає від російських загарбників. Однак, після перемоги України кінний туризм матиме всі передумови для свого оперативного відновлення та перспективного розвитку.

3.2. Авторські пропозиції щодо створення інноваційних кінних турів

На підставі опрацювання значного обсягу інформації авторкою було розроблено інноваційний тур «Вершники Світязя». Нижче наведені його основні характеристики:

Маршрут: Світязь – Підманове – Кошари – Залісся – Пульмо – Гряда – Підманове – Світязь (Додаток Б.2)

Склад групи: 6 туристів + 1 екскурсовод-провідник (+ 1 водій).

Категорія: дорослі.

Автобус: Мікроавтобус Mercedes-Benz Sprinter 313.

Протяжність: 50 км, близько 5 годин у сідлі на день

Проживання: у наметах, є можливість орендувати стаціонарне житло.

Харчування: у вартість туру входить сніданок, обід, вечеря.

Шацький національний природний парк відомий своїми озерами та неймовірною природою, але найбільше туристи любляють всіма відоме озеро Світязь, яке є одним з найбільших за площею та найглибшим в Україні, тому і має такий великий попит серед українців. Однак, цей парк має ще безліч красивих місць, що авторка продемонструє в програмі кінного туру «Вершники Світязя», під час якого група повністю об'їде озеро Світязь і відвідає інші озера та куточки Шацького національного природного парку.

Наші співвітчизники звикли, що коні, це тяглова сила і тримають їх переважно в селах. Але це також, змістовно проведене дозвілля, туризм, спорт та іпотерапія. У Шацькому національному природному парку діє кінний клуб «Світязь», розташований у с. Підманове. Завдяки цьому клубу з'явилась можливість розвивати в цій місцевості кінний туризм, а також стали доступними навіть недосяжні куточки природного парку. Клуб має 25 коней різних порід, таких як: торійська, українська верхова, гуцульська, орловський рисак та ін.

Коней будуть підбирати кожному туристу індивідуальн, зважаючи на його стать, вік, фізичний стан. Для людини, яка ніколи не їздила верхи, будуть обирати флегматичну, спокійну тварину. Якщо людина вже має досвід їзди верхи та почувається упевнено, клуб може запропонувати досвідчених скакунів [22].

Таблиця 1.1.

Програма кінного туру «Вершники Світязя»

1 день	<p>09:00 – зустріч групи у с. Світязь, біля дитячого табору «Чайка»</p> <ul style="list-style-type: none"> • виїзд автобусом до кінного клубу «Світязь» у с. Підманове • інструктаж щодо верхової їзди <p>10:00 – виїзд</p> <p>12:00 – прибуття до с. Кошари, ознайомлення з місцевістю</p> <p>14:00 – прибуття до с. Залісся</p> <ul style="list-style-type: none"> • обід і відпочинок <p>16:00 – прибуття до наметового містечка у с. Пульмо</p> <ul style="list-style-type: none"> • вільний час • вечеря • ночівля у наметах
2 день	<p>08:00 – сніданок</p> <p>09:00 – виїзд</p>

	<p>11:00 – прибуття до урочища Гряда</p> <ul style="list-style-type: none"> • вільний час • обід в кафе «Рондо» (за бажанням) <p>13:00 – повернення до кінного клубу «Світязь»</p> <p>15:00 – 16:00 – прибуття до с. Підманове</p> <p>16:00 – виїзд до с. Світязь</p> <ul style="list-style-type: none"> • вільний час • завершальна вечеря на березі о. Світязь у кафе «Amigos»
--	--

Джерело: розроблено автором.

У перший день, о 09:00 групу зустріне інструктор у с. Світязь, біля дитячого табору «Чайка». Туристів буде доставлено на мікроавтобусі Mercedes-Benz Sprinter 313 до кінного клубу «Світязь», що знаходиться в с. Підманове. Групі буде проведено короткий інструктаж з верхової їзди та поведження під час походу, ця процедура триватиме близько 30-40 хв., після чого о 10:00 відбудеться виїзд за маршрутом: Світязь – Підманове – Кошари – Залісся – Пульмо – Гряда – Підманове – Світязь.

Першу зупинку буде в невеличкому с. Кошари, де сходяться кордони трьох держав – України, Польщі та Білорусі. Як стверджують місцеві мешканці, життя в селі ніби завмерло. Все, що залишилось – дві вулички, де стоять порожні хати. Колись у Кошарах проживали великі сім'ї, але більшість дітей, які повиростали, виїхали до Білорусі, державний кордон з якою проходить околицями села. Тут група матиме змогу прогулятись та ознайомитись з місцевістю та мешканцями села, яких можна злічити на пальцях. Також обов'язковою дестинацією буде озеро Ритець, що знаходиться в селі. Озеро приваблює туристів кольором води, з червоним відтінком, це можна пояснити тим, що в її складі багато гліцерину, який має позитивний вплив на стан шкіри. Місцеві любляють казати, що Ритець має цілющі властивості. Наступна зупинка буде в с. Залісся, де буде організовано

обід, група розміститься на галявині з видом на Пулемецьке озеро й може насолодитись природою та смачною їжею. Після обіду група відправиться до кінцевої точки цього дня, села Пульмо. Там, у наметовому таборі на березі озера Світязь, туристи матимуть вільний час, зможуть відпочити, покупатись, сходити за бажанням до магазину. Увечері група поставить намети, також буде вечеря та міцний сон. Під час зупинок коні розсідлюються, будуть пастись і відпочивати біля людей [20].

На другий день, після сніданку о 09:00 група відправиться до урочища Гряди. Уздовж озера проходить центральна вулиця з різноманітними кафе, барами, магазинами та ринком, де можна придбати все необхідне для відпочинку – купальники, засоби гігієни, сувеніри, їжу та ін. Група матиме вільний час, зможе прогулятися, придбати сувеніри, після прогулянки буде обід у кафе «Рондо», за бажанням. Далі буде повернення до с. Підманове, після прибуття група залишить коней у кінному клубі та відправиться на мікроавтобусі до Світязя. Там туристи матимуть вільний час на купання, прогулянки та завершальна вечеря на березі озера Світязь у кафе «Amigos», вечірні посиденьки та згадки про свої враження щодо туру [23]. (Додаток Б.3)

Таблиця 1.2.

Калькуляція кінного туру «Вершники Світязя»

№	Статті видатків	Сума, грн
1	Заробітна плата екскурсовода	4000 грн
2	Транспортні послуги: Мікроавтобус Mercedes-Benz Sprinter 313	1000 грн
3	Харчування туристів і супроводжуючого 1 сніданок x 100 грн x чисельність осіб 1 обід x 100 грн x чисельність осіб 1 вечеря x 100 грн x чисельність осіб	1 x 100 x 7 = 700 грн 1 x 100 x 7 = 700 грн 1 x 100 x 7 = 700 грн 2100 грн

	Усього :	
4	Проживання туристів і супроводжуючого	0 грн
5	Страхування туристів	50 грн. x 6 = 300 грн
6	Оренда коня 2 дня x 1000 грн x чисельність осіб	2 x 1000 x 6 = 12 000 грн
7	Собівартість туру	19 400 грн
8	Прибуток (10%)	1940 грн
9	Загальна ціна туру ЄСВ 22% від загальної вартості	21 340 грн 4695 грн
10	Вартість туру Ціна путівки на 1-го туриста	26 035 грн 4340 грн

Джерело: розроблено автором.

У вартість туру входить сніданок, обід і вечеря. Їжа буде достатньо калорійною, корисною, різноманітною та смачною (спеціальна сушена та сублимована їжа для походів). (Додаток Б.4) Вибір такої сублимованої їжі багатий, це може бути борщ, різні каші, овочі та види м'яса, супи, локшина тощо.

Також можна брати свою їжу для перекусів та воду, це за власним бажанням і не входить у вартість туру. Для перекусу можна брати батончики з сухофруктів, злаків або шоколадний, горіхи (арахіс, фундук, мигдаль) або сухофрукти (родзинки, журавлина, курага, фініки, банани тощо) [49].

У вартість туру входить: прокат коня, супровід та послуги інструктора, харчування в поході, один сніданок, обід і вечеря, групова аптечка, фотозйомка та страхування.

У вартість не входить: напої та харчування поза програмою, прокат спорядження.

Спорядження:

1. Рюкзак туристичний – 80 грн за день
2. Намет – 80 грн за день
3. Килимок (каремат) – 20 грн за день
4. Спальник – 50 грн за день

Також потрібно мати: зручний одяг і взуття, запасний комплект одягу з врахуванням того, що одяг може бути мокрим або брудним (шкарпетки, білизна, верхній одяг, купальник, рушник та шльопанці), сонцезахисний крем, засоби проти кліщів та інших комах, окуляри, головний убір – кепка або панама, намет, спальник, каремат. Речі варто пакувати у туристичний рюкзак, а не у валізу, тому що у випадку поломки позашляховика туристу доведеться нести свої речі на собі.

Правила походу:

1. Категорично забороняється вживати алкоголь.
2. Не відходити від групи та попереджати гіда про наміри відлучитись.
3. Забирати сміття з собою.

Просування туристичного продукту – це комплекс заходів, спрямованих на його створення та підготовку до реалізації (організація рекламно-ознайомлювальних подорожей, участь у спеціалізованих виставках, ярмарках, видання каталогів, буклетів тощо).

Просування туристичного продукту є найважливішим засобом маркетингу. Просуванням вважається налагодження зв'язків з реальними та потенційними споживачами туристичних послуг з метою їх інформування про пропоновані турпродукти та спонукання до купівлі.

Для того, щоб тур «Вершники Світязя» не втрачав своєї популярності потрібно користуватись рекламою. Основними рекламними засобами є газети, телебачення, різні вивіски, стенди та рекламні щити, а також соціальні мережі.

Авторка вважає найкращим є використання реклами в соціальних мережах Facebook та Instagram. Цей вид реклами дає можливість ознайомлення з туристичними послугами людям з різних куточків світу. Також цей вид

реклами дає змогу відстежити тенденції, відчутти зворотній зв'язок. Оскільки розроблений кінний тур спрямовано переважно на молоду аудиторію, що перебуває в соціальних мережах практично цілодобово, туристи зможуть ділитись своїми враженнями, постити фото, що є також хорошою рекламою.

Авторка підрахувала, що реклама на місяць коштуватиме близько 6500 грн, в цю вартість входить робота SMM спеціаліста, який буде оформляти профіль у соціальних мережах і реклама (робота SMM спеціаліста – 70\$, реклама – 150\$). Приблизне охоплення рекламою становитиме 230 000 – 610 000 людей.

Загалом, можна дійти висновку, що інтернет-реклама надає можливість вийти на цільову аудиторію глобального масштабу, залежно від її ціни. Використання соціальних мереж для просування турпродукту дозволяє заощадити видатки на реалізацію комунікаційної політики, оскільки реклама в Інтернеті, зазвичай, дешевша та вигідніша.

Отже, у результаті опрацювання значної кількості джерел авторкою було розроблено кінний тур територією Шацького національного природного парку «Вершники Світязя». Це одна з найатрактивніших вітчизняних туристичних destinations, що розташована в північно-західній частині України та має одну з найбільших озерних систем в Європі.

ВИСНОВКИ

У результаті опрацювання значної кількості наукових джерел і літератури авторка дійшла наступних висновків.

Кінний туризм – це подорожі на конях за певним маршрутом, поєднання походів і спорту з відпочинком, не тільки спілкування з туристами, а й взаємодія з навколишнім середовищем і з чудовою благородною твариною – конем. Особливістю кінних турів є те, що вони проходять через заповідні території, гори, історичні місцевості, також можна побувати на місцях археологічних розкопок, кар'єрах та багатьох інших цікавих локаціях. Територія України багата мальовничими ландшафтами, загадковими місцями та історичними куточками, що привертають увагу туристів з усього світу.

У процесі дослідження було проаналізовано джерельну базу кваліфікаційної роботи та визначено ступінь наукового опрацювання теми. Серед зарубіжних дослідників варто, передусім, виділити праці Питка Я., Бобылева І., Тиунова О., Храбовченка В., Lijewski T., Mikulowski B., Wyrzykowski J. та ін. Грунтовними з досліджуваної теми є праці таких відомих українських науковців як Абрамов В., Габчак Н., Пригара О., Хрустовська А., Синя К., Галасюк С., Тонкошкур М., Чернявська В. та ін. Авторка констатує, що ступінь наукового опрацювання теми дослідження у науковій літературі, особливо вітчизняній, є вкрай недостатнім. На сьогодні українським науковим середовищем ще не підготовлено жодного комплексного дослідження із проблематики організації кінного туризму.

Вивчено зарубіжний досвід розвитку кінного туризму, визначено країни та окремі дестинації, де він є важливим сектором національної системи туристичного обслуговування. Наведено приклади успішної організації та надання послуг кінного туризму у Польщі, Грузії, США, Франції, Італії, Іспанії, Англії, Шотландії та ін. Акцентовано увагу на те, що досвід організації кінного туризму в зарубіжних країнах має обов'язково вивчатись українськими фахівцями та запроваджуватись у післявоєнній Україні.

Висвітлено ресурсний потенціал вітчизняного кінного туризму. Охарактеризовано природні, історико-культурні та соціально-економічні умови та ресурси, які є підґрунтям для створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного продукту. За даними Національної служби статистики в Україні, загальне поголів'я коней на 2020 р. складало 224 тис. голів, це без урахування тимчасово окупованих територій АР Крим, Донецької та Луганської областей. Щороку створюються нові приватні кінноспортивні клуби та бази європейського рівня та масштабу. В Україні наявний значний потенціал конярства, зокрема - 4 державні іподроми у Львові, Києві, Харкові та Одесі, також 106 племінних репродукторів і 28 кінних заводів.

Досліджено основні етапи зародження та становлення кінного туризму в Україні. Він пройшов тривалий та складний процес свого зародження та розвитку. Люди почали їздити верхи тисячі років тому, коні століттями служили людині найшвидшим і надійним засобом пересування. Кінний туризм з кожним роком все більше розвивається, почали з'являтися туроператори, що пропонують різноманітні кінні маршрути, туризм почав розвиватись не тільки на мальовничих природних територіях, а у в історичних місцевостях, де можна ознайомитися з унікальними історико-культурними пам'ятками. Також відбувається розвиток туристичної інфраструктури для кінного туризму, почали будуватись заклади розміщення для обслуговування вершників, щороку збільшується кількість популярних кінних туристичних маршрутів.

Здійснено аналіз розвитку кінного туризму в Україні на сучасному етапі. Організація кінного туризму вимагає поєднання різних аспектів, включаючи утримання та спеціальну підготовку коней, розроблення туристичних маршрутів, забезпечення безпеки туристів, їхнього комфортного проживання та харчування. Суттєвою проблемою є висока вартість утримання коней, потреба у висококваліфікованих тренерах, інструкторах та гідах, а також необхідність забезпечення сталості управління.

Досліджено проблеми функціонування вітчизняного кінного туризму в сучасних умовах. Висвітлено його втрати від російської агресії. Окреслено

перспективні напрями його розвитку. Після перемоги України кінний туризм матиме всі передумови для оперативного відновлення та розвитку.

На підставі опрацювання значного масиву інформації, авторкою було розроблено інноваційний тур «Вершники Світязя», що, на її думку, цілком можливо реалізувати в післявоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Альохіна С. О. Місце кінного туризму в класифікації туристичних подорожей. *Туризм та креативні індустрії: сучасні виклики* : зб. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конф., 15–16 квіт. 2021 р. Дніпро : Біла К. О., 2021. С. 67-69.
2. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України: навч. посібник. К.: Альтерпрес, 2011. С. 462.
3. Бейдик О. О. Словник-довідник з географії туризму, рекреалогії та рекреаційної географії. К.: Палітра, 1998. С.160.
4. Бейдик О. О. Унікальна Україна: географія та ресурси туризму: навч. посібник. К.: Альтпрес, 2013. С. 572.
5. Вершники на березі Світязя. URL: <http://www.golos.com.ua/article/155283> (дата звернення: 12.03.2023)
6. В Карпатах випробовують кінні рейди. URL: <http://surl.li/hdzun> (дата звернення: 29.03.2023)
7. Габчак Н., Пригара О. Особливості кінного туризму Карпатського регіону. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/44429> (дата звернення: 23.03.2023)
8. Гавриленко О. Кінний туризм в Україні. Краєзнавство. Географія. Туризм. 2001. № 48. С. 7.
9. Галасюк С. Сутність та особливості кінного туризму. *Вітчизняна наука на зламі епох*: проблеми та перспективи розвитку: матеріали XVIII Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф. Переяслав-Хмельницький, 2015. Вип. 18. С. 64-67.
10. Геращенко Я. М. Види спортивно-екологічного туризму. Вісник Запорізького національного університету. 2013. Вип. 2. С. 37-42.
11. Грядя (озеро Світязь). URL: <http://surl.li/hdzug> (дата звернення: 20.03.2023)
12. Евакуація коней з зруйнованої російськими окупантами ферми. URL: <http://surl.li/hdzve> (дата звернення: 03.03.2023)
13. Зінько М., Кінаш Г., Дідик Я. Ще раз про сільський туризм, агротуризм екотуризм і кінний туризм. Туризм сільський зелений (спецвипуск). 2002. № 2. С. 2-7.

- 14.Іпотерапія - реабілітація військовослужбовців після полону та поранень. URL: <https://numl.org/NGO> (дата звернення: 12.03.2023)
- 15.Історія кінного туризму. URL: <https://numl.org/NGP> (дата звернення: 01.04.2023)
- 16.Кінна йога. URL: <http://surl.li/hdzwq> (дата звернення: 03.04.2023)
- 17.Кінний клуб “Hemingway”. URL: <http://surl.li/hdzwv> (дата звернення: 18.03.2023)
- 18.Кінні маршрути і прогулянки. URL: <http://surl.li/hdzwz> (дата звернення: 10.04.2023)
- 19.Кінні тури. URL: <http://surl.li/hdzxe> (дата звернення: 02.04.2023)
- 20.Кінні тури. URL: <http://surl.li/hdzxk> (дата звернення: 20.04.2023)
- 21.Кінні ферми у Києві. URL: <http://surl.li/hdzxx> (дата звернення: 16.03.2023)
- 22.Кляп М. П., Шандор Ф. Ф. Сучасні різновиди туризму : навч. посібник. К.: Знання, 2011. С. 334.
- 23.Ковальчук Н. А., Соколова Г. О. Кінний туризм і особливості його організації. Науковий вісник ЛНУВМБ імені С. З. Гжицького. 2017. Т. 19. № 79. С. 44-47.
- 24.Кожен день - це новий шанс. URL: <http://surl.li/hdzwq> (дата звернення: 09.03.2023)
- 25.Кондратенко Л. В. Кінний спорт: навч. посібник. К.: Основи, 2009. С. 272.
- 26.Конярство в Україні. URL: <http://surl.li/hdzyq> (дата звернення: 15.04.2023)
- 27.Організація кінного туризму в Україні. URL: <https://numl.org/NGN> (дата звернення: 09.03.2023)
- 28.Особливості кінного туризму. URL: <http://surl.li/hdzyz> (дата звернення: 20.03.2023)
- 29.Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Савчук А. Ю. Сталий розвиток туризму та рекреації: сучасні виклики й перспективи для України. Луцьк: Вежа-Друк, 2022. С. 209.
- 30.Петрук В. Г. Екогеографія та екотуризм: підручник. Вінниця: ТОВ "Нілан-ЛТД", 2016. С. 178.
- 31.Подорожі верхи. URL: <http://surl.li/hdzzi> (дата звернення: 19.03.2023)
- 32.Подорож у гості до прекрасного: Кінний туризм в Україні. URL: <http://surl.li/hdzzo> (дата звернення: 12.03.2023)

33. Проблеми та перспективи розвитку кінного туризму. URL: <https://www.academia.edu/35134566> (дата звернення: 06.04.2023)
34. Рутинський М. Й., Зінько Ю. В. Сільський туризм: навч. посібник. К.: Знання, 2006. С. 271.
35. Стецюк О. Розвиток інфраструктури кінного туризму в Україні. Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності. Харків, 2020. С. 282-285.
36. Суть і особливості кінного туризму на прикладі європейського регіону. URL: <http://surl.li/heack> (дата звернення: 28.02.2023)
37. У Карпатах на конях. URL: <https://kpi.ua/1026-17> (дата звернення: 13.04.2023)
38. Хрустовська А. В. Кінний туризм як один із напрямів активного відпочинку: збірник наукових робіт за підсумками наукової конференції студентів ФМЕ ОНЕУ. Одеса : Атлант, 2015. С. 112-115.
39. Що таке іпотерапія та як вона рятує колишніх полонених та поранених. URL: <http://surl.li/heach> (дата звернення: 30.03.2023)
40. Як у період війни живе конезавод на Запоріжжі. URL: <http://surl.li/heaca> (дата звернення: 01.03.2023)
41. Equitours - Horseback Vacations Worldwide. URL: <https://www.equitours.com> (дата звернення: 18.03.2023)
42. Horse riding and other horse attractions in Poland. URL: <http://surl.li/heabw> (дата звернення: 03.04.2023)
43. Horse riding holidays in USA. URL: <http://surl.li/heabo> (дата звернення: 15.03.2023)
44. Horse riding tourism in Spain. URL: <http://surl.li/heabm> (дата звернення: 05.04.2023)
45. Horse-riding all over Ukraine. URL: <https://www.ukrainetraveler.com/posts/horse-riding-all-over-ukraine-51> (дата звернення: 20.02.2023)
46. Lijewski T., Mikulowski B., Wyrzykowski J. Geografia Turystyczna Polski dzial. Walory jezdzieckie. Miejsce wydania: Warszawa, 2008. 384 s.
47. One year has passed since the launch of Horsetours. URL: <https://numl.org/NGM> (дата звернення: 21.02.2023)
48. Ukrainian Equestrian Charity Foundation. URL: <https://helpukrainehorses.eu> (дата звернення: 20.02.2023)

Рис. 1. Королева Єлизавета II верхи на коні.

Джерело: [45]

Рис. 2. Евакуація коней з зруйнованої російськими окупантами ферми.

Джерело: [41]

Рис. 3. Іпотерапія - реабілітація військовослужбовців після полону та поранень.

Джерело: [43]

Рис. 4. Кінна йога.

Джерело: [44]

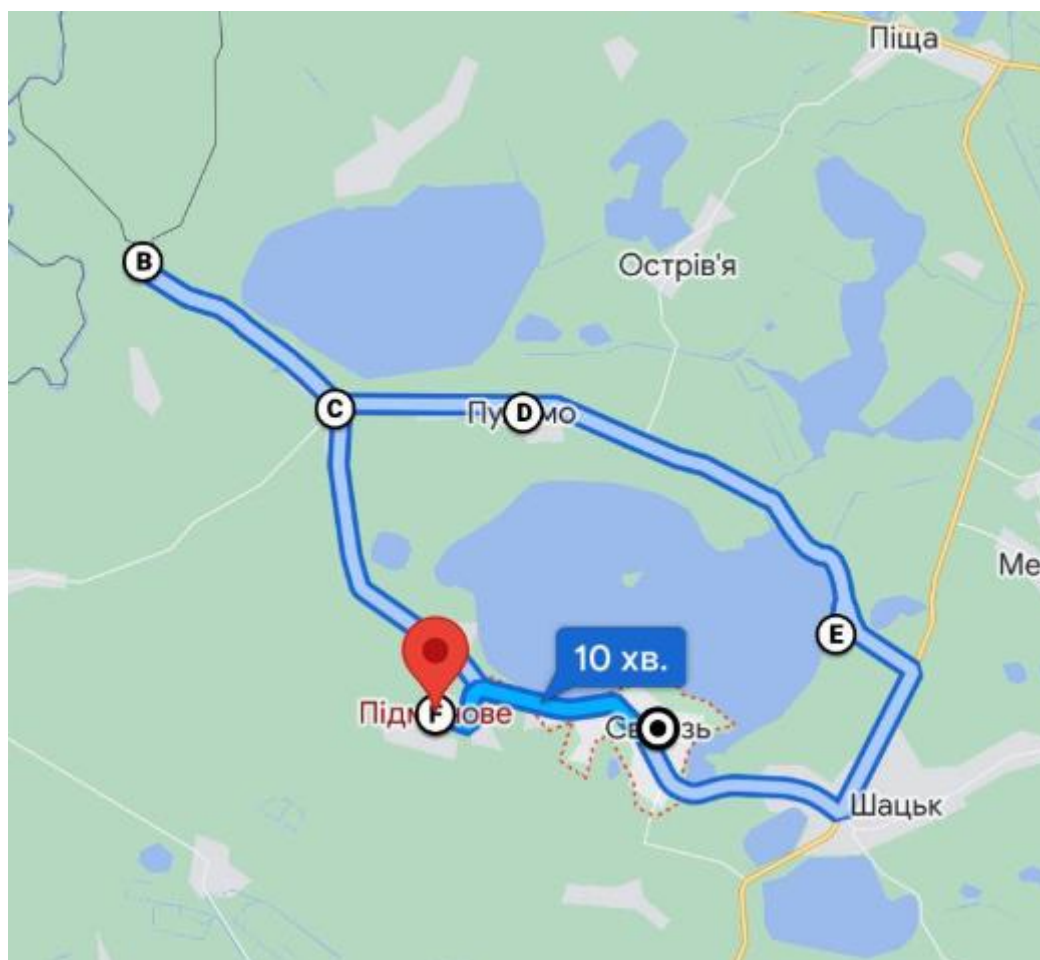

Рис. 5. Програма кінного туру «Вершники Світязя» за маршрутом Світязь – Підманове – Кошари – Залісся – Пульмо – Гряда – Підманове – Світязь.

Джерело: [46]

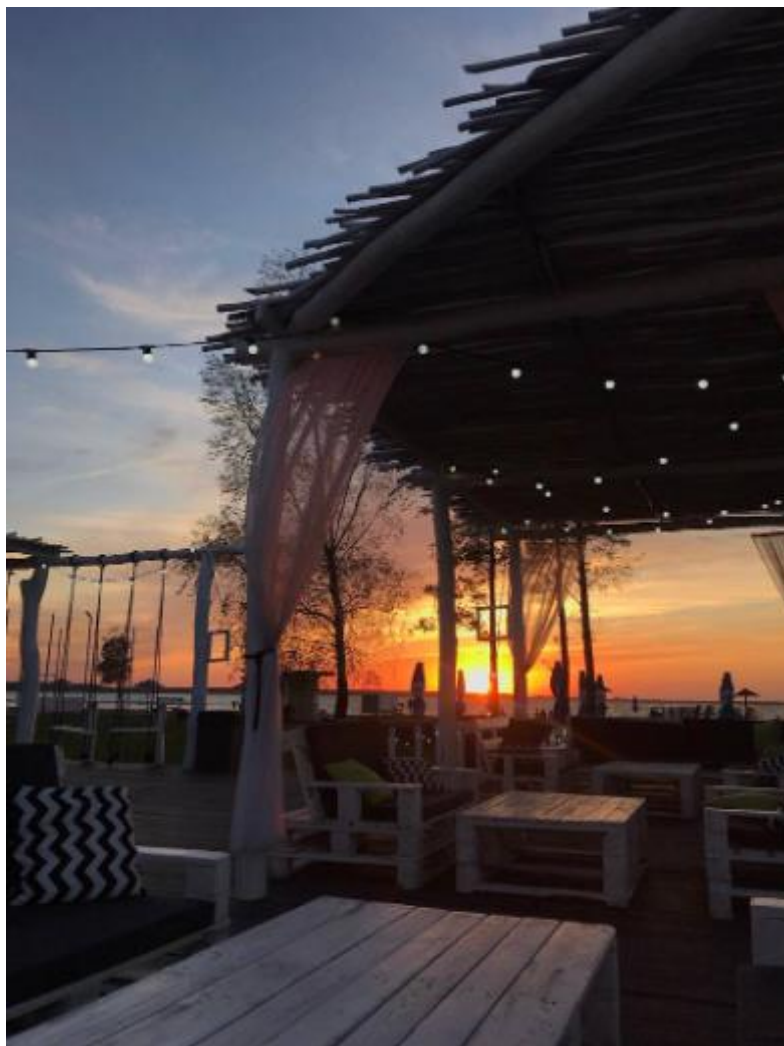

Рис. 6. Завершальна вечеря на березі озера Світязь в кафе «Amigos».

Джерело: [42]

Рис.7. Сублимована їжа для походів.

Джерело: [47]